

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSTANBUL'DA YAŞAYAN SURİYELİ
MÜLTECİLERİN SORUNLARININ İNSANİ
GÜVENLİK BAĞLAMINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ

SNEZANA MALİÇ
2501151242

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. AHMET BEKMEN

İSTANBUL - 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : SNEZANA MALIÇ Numarası : 2501151242
Anabilim Dalı / : SİYASET BİLİMİ VE Danışmanı : DOÇ. DR. AHMET BEKMEN
Anasanat Dalı / Programı : ULUSLARARASI İLİŞKİLER
Tez Savunma Tarihi : 20.06.2019 Saati : 11:00
Tez Başlığı : " İSTANBUL'DA YAŞAYAN SURİYELİ MÜLTECİLERİN SORUNLARININ İNSANİ GÜVENLİK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ "

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUGUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. NURCAN Ö. BAKLACIOĞLU		Kabul
2- DOÇ. DR. AHMET BEKMEN		KABUL
3- DR. ÖĞR. ÜY. FULYA MEMİŞOĞLU		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DR. ÖĞR. ÜY. EYLEM AKDENİZ		
2- DR. ÖĞR. ÜY. SİNAN YILDIRMAZ		

ÖZ

İNSANİ GÜVENLİK VE KENSEL ÇEVREDE YAŞAYAN SURİYELİ MÜLTECİLER – ÖRNEK OLAY İSTANBUL

SNEZANA MALİÇ

Suriye’de 2011 yılında çatışmalar başladığından beri yakın tarihteki en büyük mülteci krizlerinden birine tanık oluyoruz. Türkiye dünyada en çok mülteci kabul eden ülkedir. Türkiye’de bulunan toplam 4 milyon sığınmacıdan ve mülteciden 3.5 milyonu Suriyeli’dir. Genellikle mülteciler, göçmenler ve sığınmacılar hakkında söz ederken bu insanların çoğunun mülteci kamplarında olduğunu varsayabiliriz. Ancak, Türkiye’de Suriyeli göçmenlerin toplam sayısının %96’ından fazlası kampların dışında yaşamaktadır. Bu durum göz ardı edilmesine rağmen, şehirler Suriyeli mülteci krizinin merkez noktasıdır. Bunun en çarpıcı örneği olan şehir ise; 500 binden fazla mülteciyi barındıran İstanbul’dur. Bu çalışma, İstanbul’daki Suriyeli mültecilere insani güvenlik açısından odaklanmaktadır. Şehirler farklı güvenlik ve korunma yöntemleri üzerine kurulmasına rağmen, çoğu kez güvenli olmayan ve tehlikeli durumlar ortaya çıkmakta, şehirde yaşamakta olan mülteciler risk altında kalmaktadır. Bu çalışma, insani güvenliğin yedi boyutunu (ekonomik, sağlık, gıda, çevre, birey, topluluk ve siyasal güvenlik) kullanarak İstanbul ve kentsel çevresindeki Suriyeli mültecilerin karşılaştığı sorunlara odaklanacaktır.

Anahtar kelimeler: Suriye’nin mülteci krizi, insani güvenlik, mülteciler, İstanbul, Türkiye

ABSTRACT

Since the outbreak of conflict in Syria in 2011 we are witnessing to one of the biggest refugee crises in history. The country which receives the biggest numbers of refugees is Turkey. From the number of 4 million refugees in Turkey 3.5 million are from Syria. Often when we talk about refugees, immigrants and asylum-seekers, we mistakenly assume that most of them are in refugee camps. However, more than 96 % of the total number of Syrian refugees in Turkey live outside the camps. Although being ignored, cities are the central point of the Syrian refugee crisis. An example of this is Istanbul, which hosts more than 500,000 refugees. This work will explore the life of Syrian refugees in Istanbul from human security perspective. Although the city gives certain types of protection, it can be also the source of many insecurities and problems. Through all seven dimensions of human security (economic, political, personal, community, food, health, environmental) this work will identify the biggest challenges for Syrian refugees living in Istanbul as urban environment.

Key words: Syrian refugee crisis, human security, refugees, Istanbul, Turkey

ÖNSÖZ

Suriye’de 2011 yılında başlayan iç savaştan beri 11 milyondan fazla Suriyeli evini terk etmek zorunda kaldı: Yaklaşık 5 milyon kişi ise mülteci olarak çoğu komşu ülkeler başta olmak üzere Suriye dışına kaçtı, 6 milyondan fazla kişi ise ülkesinde yerinden edildi. Nüfusu 82 milyona yakın olan Türkiye, topraklarında bulunan ve geçici koruma altına aldığı 3,6 milyonu aşkın Suriyeli mültecinin entegrasyonu için birçok önemli adım attı.

Türkiye, diğer ülkelere göre çok daha fazla mülteci almış olmasına rağmen, bu ülkede, Avrupa’dan farklı olarak “mülteci krizi” terimi çok sık kullanılmamaktadır. Fakat, bu duruma kriz ve ya en azından zorlayıcı bir olay olarak bakılmazsa, bu durum çok daha yerinde olacaktır.

Çalışmamızın amacı, mültecilerin günlük yaşamda karşılaştıkları güvensizlik, engel ve sorun algılarını incelemek ve İstanbul’da yaşamakta olan Suriyeli mültecilerin insani güvenliklerine yönelik tehditleri tespit etmektir.

Bu tezi yazmamın sebebi, mülteciler için insan güvenliği kavramının ne kadar önemli olduğunu açıklamaktır. İnsani güvenlik bakış açısından mültecinin ev sahipliği yapan ülkede sadece hayatı söz konusu değildir. İnsani güvenlik paradigması aynı zamanda, hareket ve göçün nedenlerini, transit sırasında meydana gelen tehlike ve suistimalleri de ele almaktadır.

Bu tehlike ve suistimler arasında insan ticareti, göçmen kaçaklığı, fuhuş, cinsel sömürü ve fiziksel şiddet bulunmaktadır. Mülteci ve göçmenlerin tutulup zorla sınır dışı edilmesi, yasaya uygun işte çalışma imkanlarının yetersizliği, sağlık ve diğer sosyal hizmetlerin olmaması da insan güvenliğinin ilgilendikleri sorunlardandır.

Beni lisansüstü çalışması için İstanbul’a yönlendiren insanlara teşekkürlerimi sunmak isterim. Bu yola baş koymamda en büyük pay, tez çalışmamda yardımlarını, benim için önemli olan tüm bilgi ve tecrübelerini hiç esirgemeksizin benimle paylaşan danışmanım Doç. Dr. Ahmet Bekmen’e teşekkürlerimi sunarım. Rol model

olduğu ve öğrencilerine hiçbir kitapta bulunmayan hayat dersleri verdiği için de teşekkür ediyorum.

Ayrıca beni uluslararası bir öğrenci olarak anlayan, sıkı çalışma ve eğitim için ilham veren hocalar Doç.Dr. Hakan Güneş ve Prof.Dr. Adıl Baktıaya'ya teşekkür ederim.

Aynı zamanda bu süreçte hep yanımda olan Maliç, Andriç, Divljak, Kneziç, Petroviç, Krnetiç ailesi, ve değerli arkadaşlarım Mirela Deliç, Ana Tadiç, Djordje Djordjioski, Mirjana Cerovina, Nadja Dakiç, Merima Dzaferadzoviç, Slagana Vujoşevik, Zoran Şuto, çevirmen ve arkadaşım Alina Minsafinova, Türk, Suriyeli ve diğer uluslararası arkadaşlarım, İstanbul Üniversitesi ve Belgrad Üniversitesi'ne sonsuz teşekkürler.

Snezana MALİÇ

15.06.2019.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
TABLO LİSTESİ	ix
ŞEKİL LİSTESİ	x
RESİM LİSTESİ	xi
GRAFİK LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: SURİYELİ MÜLTECİ KRİZİ VE MÜLTECİLERİN HUKUKSAL STATÜLERİ.....	5
1.1. Türkiye’de Suriyeli mülteci krizi.....	6
1.1.1. İstanbul’da Suriyeli mülteci krizi	10
1.2. Mülteciler/göçmenler/sığınmacıların hukuksal statüleri	15
1.2.1. Mülteciler/göçmenler/sığınmacıların uluslararası hukuksal statüsü....	16
1.2.1.1.Mülteciler	16
1.2.1.2. Göçmenler	17
1.2.1.3. Sığınmacılar	18
1.2.2. Türkiye’deki Suriyelilerin hukuki durumu	20
1.2.2.1. Uluslararası koruma altındaki yabancılar.....	22
1.2.2.1.1.Mülteciler	22
1.2.2.1.2.Şartlı mülteciler	22
1.2.2.2. Geçici koruma altındaki yabancılar	23
BÖLÜM 2: İNSANİ GÜVENLİK	25
2.1. İnsani güvenliğin kavramının geliştirilmesi	30
2.1.1. İnsani güvenliğin boyutları	31
2.2. İnsani güvenlik ve Türkiye Cumhuriyeti	32
2.3. İnsani güvenlik ve mülteciler	34

BÖLÜM 3: İNSANİ GÜVENLİK BOYUTLARI: SİYASAL, İKTİSADİ, KİŞİSEL, TOPLUM, GIDA, SAĞLIK VE ÇEVRE GÜVENLİĞİ 38

3.1. Siyasal güvenlik	38
3.1.1. Ayrımcılık	40
3.1.2. Zorunlu sınır dışı edilme	42
3.1.3. Hareket özgürlüğü	43
3.1.4. Suriye rejiminden kaynaklanan korku	44
3.2. İktisadi güvenlik	45
3.2.1. İşsizlik	45
3.2.2. Kayıt dışı emek	47
3.2.3. İstismar	48
3.3. Kişisel güvenlik	49
3.3.1. Suriye devletinden gelen tehditler	49
3.3.2. Birey tarafından başka bir bireye karşı tehlike	49
3.3.3. İnsan kaçakçılığı	50
3.3.4. Toplumsal cinsiyet sorunları	52
3.3.5. Çocuklara yönelik tehditler	53
3.4. Sosyal tecrit ve entegrasyon sorunları	55
3.5. Gıdaya erişim güvenliği	59
3.5.1. Gıdaya erişimde sorunlar	61
3.5.2. Gıda stabilitesi	62
3.6. Sağlık hizmetlerine erişim	63
3.6.1. Sağlık sorunları	66
3.7. Çevre güvenliği	68
3.7.1. Çevre	69
3.7.2. Barınma	70

SONUÇ VE ÖNERİLER..... 72

KAYNAKLAR 81

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Yaş grupları.....	2
Tablo 2: Suriyelilerin yaş ve cinsiyet dağılımı	6
Tablo 3: Suriyelilerin geçici barınma merkezlerine göre dağılımı.....	8
Tablo 4: İstanbul belediyelerindeki kayıtlı Suriyeliler.....	12
Tablo 5: Çatışma sonrası dönem için insani güvenliği yaklaşımı	27

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Cinsiyet oranı.....	3
Şekil 2: Ayrımcılık.....	40
Şekil 3: Türkiye'ye varış	51
Şekil 4: Yerlilerle ilişkiler.....	56
Şekil 5: Yardım kartları	61
Şekil 6: Sağlık hizmeti	64
Şekil 7: Psikolojik zorluklar.....	67
Şekil 8: Belediyeler.....	69

RESİM LİSTESİ

Resim 1: Suriyeli mülteciler Orta Doğu’da	5
Resim 2: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı	9
Resim 3: İstanbul belediyelerindeki kayıtlı Suriyeliler	11
Resim 4: En önemli kararlar	74
Resim 5: Türkiye’deki ve İstanbul’daki Suriyeli nüfusu destekleyen kuruluşların haritası	77

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler sayısı	7
Grafik 2: Yıllara göre Türkiye'de çalışma izni verilen Suriyeli sayısı.....	47

KISALTMALAR LİSTESİ

AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
GK	: Geçici koruma
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
ÖK	: Ön kayıt
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	: United Nations Development Programme
UNHCR	: United Nations High Commissioner for Refugees
YKE	: Yaşam Kalitesi Endeksi

GİRİŞ

İnsani güvenlik hakkında söz ederken kural olarak belli bir ülkenin marjinalleşmiş veya ayrımcılığa uğramış (dini azınlıklar, etnik gruplar, kadınlar, siyasi baskı altına alınmış insan grupları v.b.) insan kitlelerine odaklanılır. Buna farklı olarak çalışmamız, şu anda bulundukları ülkenin vatandaşları olmayan, fakat bu ülkede yaşamak zorunda kalan mültecilerin hayatlarını insani güvenlik bakımından inceleyecektir. Çalışmamızın amacı, İstanbul'da yaşamakta olan Suriyeli mültecilerin insani güvenliklerine yönelik tehditleri tespit etmektir. Devlet güvenliği kavramının dışına çıkarak ve güvenlik konuları için geleneksel olmayan bir yaklaşım olan insani güvenlik perspektifine odaklanarak bu çalışma vatandaş oldukları ülkeden kaçmak zorunda kalan Suriyeli mültecilerin karşılaştıkları riskleri değerlendirecektir.

Çalışma yeri olarak İstanbul'un seçilmesinin iki nedeni vardır. Bunların ilki, İstanbul'un diğer Türk şehirlerine göre daha fazla Suriyeli mülteci kabul eden şehir olmasıdır. İkinci neden ise şehirlerde yaşayan mülteciler hakkında yeterli bilginin olmamasıdır. Suriyeli mültecilerin %96'ından fazlası kampların dışında yaşamaktadır. Kamp dışında, yani şehirlerde yaşamakta olan mülteciler sık sık göz ardı edilmektedir. Kentsel çevre olarak şehir birçok dezavantaja sahiptir ve çalışmamız bu dezavantajları insani güvenlik bakış açısıyla keşfedecektir. Suriyeli mültecilerin İstanbul'da genel olarak kabul edilmesiyle beraber, bazı durumlarda yerel halk tarafından belirli bir direnişe de tanık olabiliriz. Mülteci krizi, kamu hizmetler, iş piyasası ve kimliğe bağlı demografik kaygılar üzerinde büyük bir stres yaratmaktadır.

Bu çalışma insani güvenliğin yedi boyutunu da kapsayacaktır. Bu boyutlar, ekonomik, siyasal, kişisel, topluluk, gıda, sağlık ve çevre güvenliğidir. Suriyeli mültecilerin İstanbul'daki durumunun kapsamlı bir görüntüsünü oluşturmak ve olası çözümleri bulmak için her boyutu analiz etmek son derece önemlidir. Bu çerçevede, İstanbul'da yaşamakta olan Suriyeli mültecilerin karşılaştıkları tehlikeli olay ve tehditleri açıklamak amacıyla, Türk hükümeti ve organları, uluslararası örgütler, sivil toplum örgütleri, araştırma merkezleri ve medya tarafından yayınlanan belge ve

resmi veriler incelenmiştir. Ayrıca İstanbul’da yaşamakta olan Suriyeli mültecilerle yüz yüze görüşmeler yapılmış, bu görüşmeler sırasında edindiğimiz bilgilere de yer verilmiştir.

Bu çalışma için bilgi toplanırken birçok farklı kaynaklara ulaşılmıştır. Ancak bu kaynakların çoğu Suriyeli mültecilerle ilgili sorunların yalnızca bir boyutunu kapsamaktadır (örneğin, sadece ekonomik durum veya sadece sağlık konuları gibi). Bu çalışmanın değeri, Suriyeli mültecilerin karşılaştıkları tüm riskleri bir yerde göstermesi ve bu risk ve tehditler arasındaki bağları kurmasıdır.

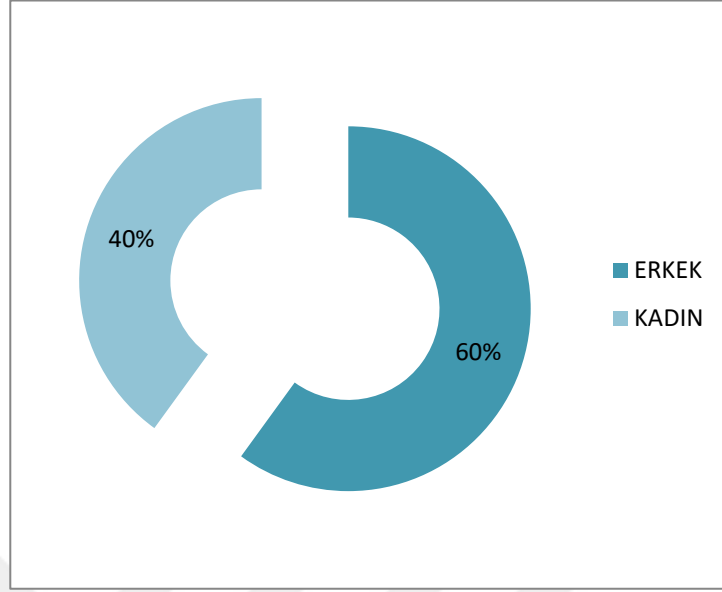
Metodoloji

Nitel araştırma yöntemi olarak yapmış olduğumuz ayrıntılı yüz yüze görüşmeler bu tezin ana yöntemi olarak seçilmiştir. Görüşmeler sırasında her bir katılımcı ile insani güvenliğin yedi boyutunu açıklayacak konular konuşulmuştur. Böylece test etmek istediğimiz belirli bir sorun üzerine daha derin bilgi alma imkanına sahip olduk. Bunun dışında, bu yöntem katılımcıların duygu, görüş beklenti, algı gibi psikolojik özelliklerini de açıklamıştır.

Tablo 1: Yaş grupları

Yaş grubu	#	31	1
17	1	35	1
24	1	38	1
25	2	48	1
26	2	50	1
27	1	59	1
28	1	68	1

Şekil 1: Cinsiyet oranı

Yapmış olduğumuz 15 ayrıntılı görüşmeden 13'ü sırasında katılımcılarla yüz yüze görüştük ve konuştuk. Bir tane yüz yüze görüşme sırasında yanımızda Arapça tercümanı hazır bulundu, diğer bir görüşme sırasında Arapça tercümanı konferans görüşmesi ile katılım sağladı. Katılımcıların en genci 17, en büyüğü ise 68 yaşındaydı. Katılımcıların yaş ortalaması ise 35'tir. Araştırmaya katılan insanların kimliklerini korumak amacıyla gerçek isimler takma adlar ile değiştirilmiştir.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm genel olarak mülteci krizine ve mülteci krizinin Türkiye Cumhuriyeti'nde nasıl ortaya çıktığına odaklanacaktır. İlk bölüm terminolojik bir temel de oluşturacaktır. Bu bölüm "mülteci" terimini de açıklayacak, bu terimin yerine "göçmen" veya "sığınmacı" terimlerin neden kullanılmadığını tespit edecektir. Ayrıca, bu bölüm, Türkiye Cumhuriyeti'nin Suriyeli mültecilere geçici koruma altındaki yabancılar olarak vermiş olduğu özel yasal statüyü açıklayacaktır. Ülkelerinden kaçan kişilerin (mülteci, göçmen, sığınmacı) tanımlamaları ve sınıflandırılması konusunda atıfta bulunulması gereken en uygun kaynaklar olarak Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye Cumhuriyeti mülteci kanunu seçilmiştir.

İkinci bölüm insani güvenliği, güvenlik kavramına geleneksel olmayan yaklaşım olarak ele alacaktır. Bu bölüm, kavramın gelişimini ve onun özelliklerini açıklamaktadır. Ayrıca bu bölüm, Türkiye Cumhuriyeti'nin insani güvenliğe yönelik

ilişkinini tanımlayacaktır. Bölümün son kısmı insani güvenliğin kavram olarak mülteciler için neden önemli olduğunu ve bu kavram ile hareket halindeki kitleler arasındaki bağlantıyı nasıl bulabileceğimizi açıklayacaktır.

Üçüncü bölüm ise yedi insani güvenlik boyutlarını kapsamaktadır: siyasal, iktisadi, kişisel, topluluk, gıda, sağlık ve çevre güvenliği. Her yedi boyut birbirine bağlıdır ve her bir boyutun kendi içerisinde avantajları ve dezavantajları vardır.

Sonuç bölümünde ise, önceden belirtilmiş zorlukların çözümüne daha uygun adımlar olarak politik öneriler sunmaktadır. Bunun dışında bu bölüm, İstanbul'un mali açıdan zayıf olan belediyelerinden birisinin bir mülteci topluluk merkezine nasıl ev sahipliği yaptığını ve araştırmada daha önce belirtilmiş olan birçok sorunu nasıl etkili bir şekilde çözdüğünü göstermektedir.

Bu çalışma, kendi ülkesini terk edip başka bir yerde güvenlik, koruma ve iltica aramak zorunda kalan kişilerin durumunu daha iyi anlayabilmeye yardım etmesi temennisiyle yapılmıştır. Çalışmamız, mülteci kampı dışında yaşamak isteyen ve kentsel ortam olarak büyük şehri seçen mültecilere odaklanmıştır. Ayrıca, bu çalışmanın bu alanda daha fazla araştırma yapılmasını teşvik edeceği ümit edilmektedir.

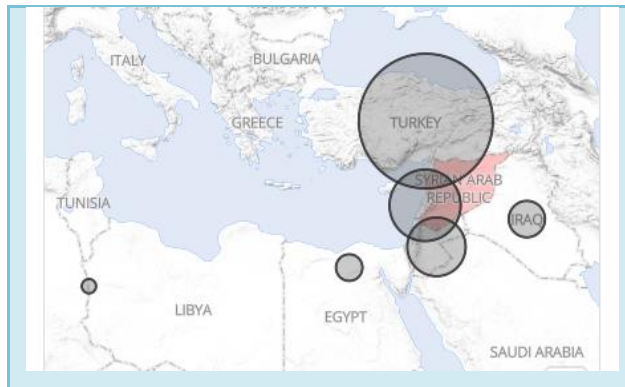
BİRİNCİ BÖLÜM

SURIYELİ MÜLTECİ KRİZİ VE MÜLTECİLERİN HUKUKSAL STATÜLERİ

2011 yılında ortaya çıkan çatışma sonucunda milyonlarca Suriyeli, korunma, sığınma ve güvenlik hakkı için Avrupa'ya ya da diğer ülkelere göç etmiştir. Suriye'de iç savaşın başlangıcından bugüne kadar iki önemli göç dalgası meydana geldi. Birinci göç dalgası 2011 ve 2015 yılları arasında olmuş ve bu süreçte Türkiye'ye yaklaşık 2 milyon, Lübnan'a 1,1 milyon, Ürdün'e 600 bin kişi iltica ederek sığınma talebinde bulunmuştur. İkinci göç dalgası ise 2015 yılının Haziran ayında başlamıştır. Bu ikinci büyük dalga yaklaşık 1 milyon sığınmacının Türkiye ve Doğu Akdeniz üzerinden deniz ve karayoluyla Kıta Avrupası ülkelerine sığınmayı hedeflediği süreci içermektedir (Vatandaş, 2016:2).

Avrupalı politikacıların söyleminde, Suriye'den gelen mültecilerin sadece Avrupa'ya gittiğini ve hiçbir komşu ülkenin onları kabul etmediğini duyuyoruz. Ancak, gerçeklik farklıdır. Genelde Suriyeli mültecilerin toplam sayısının 2 milyonun üzerinde Lübnan, Ürdün'de yaklaşık 1 milyonu ve Suudi Arabistan Emirlikler, Kuveyt, Mısır, Yemen ve Irak'taki binlerce mültecinin olduğuna inanılmaktadır. Resmi istatistikler daha küçük rakamlar içeriyor, ancak Suriye'nin komşularının ülkeden kaçanların çoğunu aldığını hala kanıtlıyorlar. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne (BMMYK) göre Kuzey Afrika'da 33.545 mülteci var; Mısır'da 132,029; Irak'ta 251,793; Ürdün'de 673.414 ve Lübnan'da 951.629.

Resim 1: Suriyeli mülteciler Orta Doğu'da

Kaynak: BMMYK istatistikleri, 10.07.2018 tarihi itibarıyla.

1.1. Türkiye’de Suriyeli mülteci krizi

İç savaş nedeniyle Suriye’den kaçan mülteciler için Türkiye Cumhuriyeti’nden daha çok yardım yapmış bir ülke henüz bulunmamaktadır. Nüfus sayısı 82 milyona yakın olan Türkiye Cumhuriyeti 3,603,088 kayıtlı Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu - TÜİK).

Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye etkilerine yönelik araştırmalar incelendiğinde (Arslan ve diğerleri, 2017; Karasu, 2016; Tunç, 2015; Paksoy ve diğerleri, 2015) Suriye krizinin başlarında savaştan “etkilenen” konumunda olan Suriyelilerin zamanla Türkiye’yi hukuk, dış politika, güvenlik, sağlık, eğitim, istihdam, ekonomi, kültür, toplumsal yapı gibi birçok alanda “etkileyen” konumuna geldiği görülmektedir (Karaca, 2013).

Resmi istatistik verilere göre Türkiye’ye sığınan Suriyeliler arasında 1 milyon 951 bin 895’si erkek, 1 milyon 651 bin 193’si ise kadındır. Bunun dışında 1 milyon 650 bin mülteci 0-18 yaş aralığındadır. Yani; Türkiye’de kayıtlı olan Suriyelilerin % 46’sı 0-18 yaş aralığında. Yaş tablosuna göre kayıtlı Suriyelilerin yaş ortalaması 22,5.

Aşağıdaki tabloya göre Suriyeli kadın sayısının Suriyeli erkek sayısından fazla olduğu görülmektedir ve yaş aralıkları 60 ve 90+’dır. Genel olarak ise Suriyeli erkek sayısı Suriyeli kadınlardan 300 bin 702 kişi fazladır. Erkek-kadın sayısı arasındaki en büyük fark 88 bin 838 kişi ile 19-24 yaş aralığındadır.

Tablo 2: Suriyelilerin yaş ve cinsiyet dağılımı

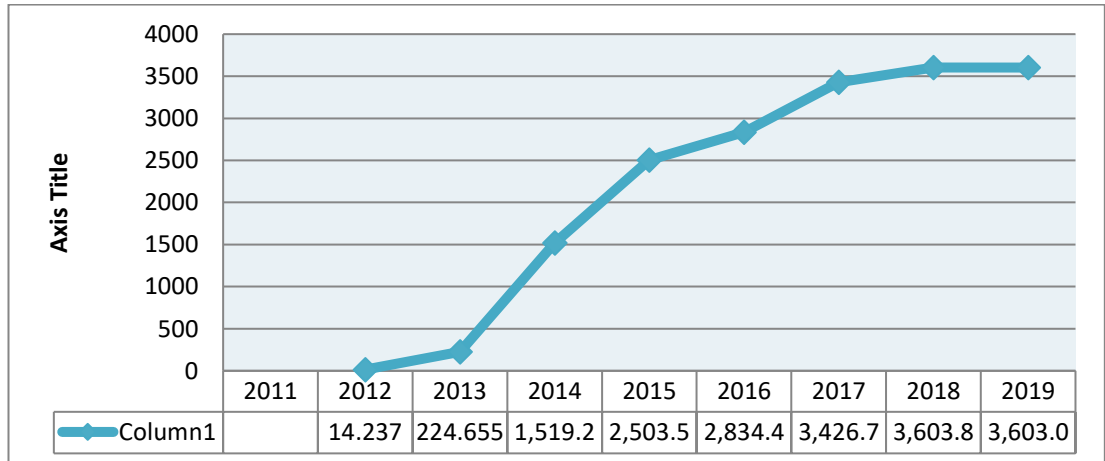
YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.951.895	1.651.193	3.603.088
0-4	262.862	245.490	508.352
5-9	254.731	239.801	494.532
10-14	199.370	184.956	384.326

15-18	148.265	122.458	270.723
19-24	316.641	227.803	544.444
25-29	205.135	146.102	351.237
30-34	169.631	124.394	294.025
35-39	120.044	94.638	214.682
40-44	79.335	69.976	149.311
45-49	58.772	55.794	114.566
50-54	47.519	45.411	92.930
55-59	33.054	33.365	66.419
60-64	23.108	23.806	46.914
65-69	15.196	15.818	31.014
70-74	8.579	9.227	17.806
75-79	4.780	5.976	10.756
80-84	2.652	3.300	5.952
85-89	1.450	1.907	3.357
90+	771	971	1.742

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Göç İstatistikleri, 02.05.2019. tarihi itibarıyla

Şu an itibarıyla Türkiye Cumhuriyeti topraklarında 300 bin – 400 bin kayıtlı olmayan Suriyeli var olduğu düşünülmektedir. Buna ek olarak, Uluslararası Kriz Grubu, Türkiye'de Irak, Afganistan, İran gibi diğer ülkelerden de yaklaşık yarım milyon mültecinin bulunduğunu ifade etmektedir (Kriz Grubu, 2018). Tablo verilerinin gösterdiği gibi, Türkiye'deki Suriyeli mülteci sayısı son birkaç yılda hızla artmaktadır:

Grafik 1: Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler sayısı

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Göç İstatistikleri, 02.05.2019. tarihi itibarıyla

Göçmen politikasındaki değişikliklerden dolayı mültecileri kabul eden kamplar kapatılmaya devam etmektedir. Göç İdaresi, Ceylanpınar, Harran, Suruç, Sarıçam, Öncüpınar, Elbeyli, Merkez, Altınözü, Yayladağı, Apaydın, Cevdetiye, Beydağı ve Nizip 2 gibi geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyelilerin sayısı 2 Mayıs 2019 tarihi itibarıyla 136 bin 985 kişi olduğunu açıkladı. Türkiye Cumhuriyeti'nin şehirlerinde yaşayan Suriyeli sayısı ise bu tarihten beri 3 milyon 466 bin 103 kişi oldu.

Tablo 3: Suriyelilerin geçici barınma merkezlerine göre dağılımı

İL	GBM ADI	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
ŞANLIURFA (3)	Ceylanpınar	15.564	38.961
	Harran	9.546	
	Suruç	13.851	
ADANA (1)	Sarıçam	26.869	26.869
KİLİS (2)	Öncüpınar	4.228	14.726
	Elbeyli	10.498	
KAHRAMANMARAŞ (1)	Merkez	13.596	13.596
HATAY (3)	Altınözü	7.849	16.533
	Yayladağı	4.329	
	Apaydın	4.355	
OSMANİYE (1)	Cevdetiye	14.047	14.047
MALATYA (1)	Beydağı	8.632	8.632
GAZİANTEP (1)	Nizip 2	3.621	3.621
T O P L A M	136.985		
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ DIŞINDA BULUNAN SURİYELİ SAYISI	3.466.103		

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Göç İstatistikleri, 02.05.2019 tarihi itibarıyla.

Göç İdaresinin 2 Mayıs 2019 tarihli verilerine göre en çok Suriyelilerin yaşadığı 10 şehir ve bu şehirlerdeki Suriyeli yoğunluğu aşağıdaki tablodan görmek mümkündür. Önemli sayıda Suriyeli mültecilerin bulunduğu Türkiye şehirleri şunlardır: Şanlıurfa 443,565 kişi (il nüfusu ile karşılaştırma yüzdesi 21,79%), Hatay 428,265 (il nüfusu ile karşılaştırma yüzdesi 26,60%); Gaziantep 431,383 (il nüfusu ile karşılaştırma yüzdesi 21,27%); Mersin 201,601 (il nüfusu ile karşılaştırma yüzdesi 11,11%); Adana 236,057 (il nüfusu ile karşılaştırma yüzdesi 10,63%); Bursa 169,621 (il nüfusu ile karşılaştırma yüzdesi 5,66%); İzmir 142,513 (il nüfusu ile karşılaştırma yüzdesi 3,30%); Kilis 114,762 (il nüfusu ile karşılaştırma yüzdesi 80,51%); Konya 106,345 kişi (il nüfusu ile karşılaştırma yüzdesi 4,82%). Mültecilerin en yoğun yaşadığı 10 kent arasında, 546 bin 384 sığınmacının hayatını sürdürdüğü İstanbul ilk sırada yer almaktadır.

Resim 2: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Göç İstatistikleri, 02.05.2019 tarih itibarıyla.

1.1.1. İstanbul'da Suriyeli mülteci krizi

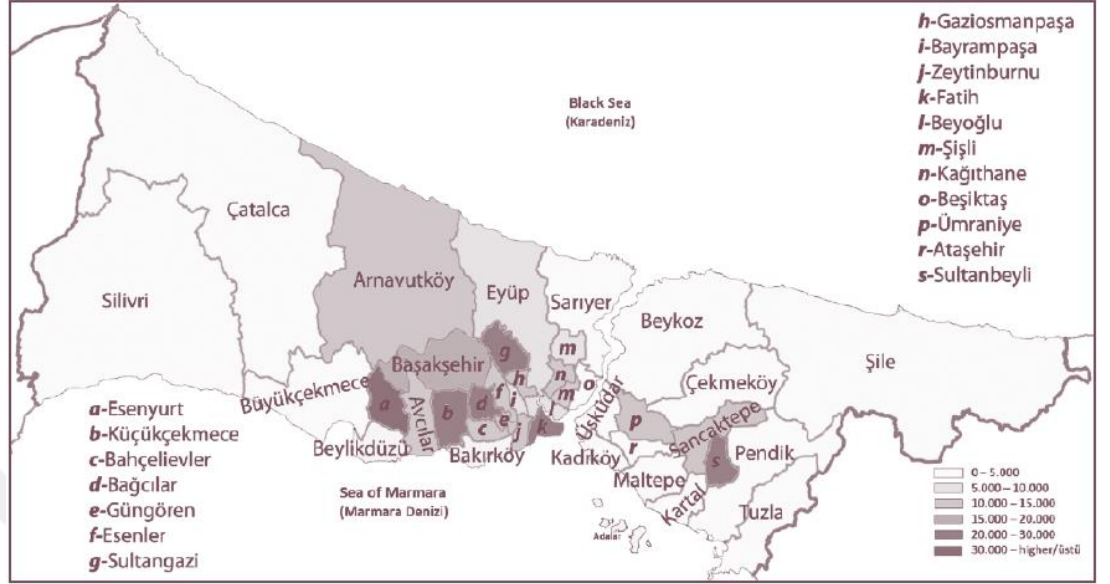
Resmi istatistik verilerine göre, en çok Suriyelilerin bulunduğu şehir İstanbul'dur. Buradaki mülteci sayısı 546 bin 384 kişiye yaklaşmıştır. Suriyelilerin İstanbul nüfusu ile karşılaştırma yüzdesi %3,63 (İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019). Ancak İstanbul'un bazı yerlerinde Suriyelilerin yoğunluğu artmaktadır.

İstanbul ilinin 39 ilçesi vardır. Bunlardan 25'i Avrupa Yakası'nda; 14'ü ise Anadolu Yakası'nda bulunmaktadır (Türkiye Belediyeler Birliği, 2018). Fakat tüm bu illerde yaşayan Suriyelilerin sayısı kesin olarak belirlenmiş değildir, çünkü belediyelerin, sığınan Suriye vatandaşlarını nasıl sayacaklarına dair ortaya konulmuş bir sistemi henüz bulunmamaktadır.

Bazı ilçelerin sosyal hizmetler birimlerinde Suriyeliler için kayıt sistemi bulunmaktadır. Bu sistemlerdeki istatistiklerin bir kısmı ilçe tahminine dayanırken, diğerleri emniyetle iletişim sonucu oluşturulmuştur. Emniyete yalnızca bir kere kimlik kartları ile koruma statülerini almak için giden Suriyeliler yaşadıkları ilçeye kayıt yaptırmamış olabileceğinden, belediyeler arası hareket eden Suriyeli nüfusunu takip etmek için emniyetin ayrı kayıt tutması yararlı olmaktadır. Bağcılar Kaymakamlığı, Esenyurt, Eyüp ve Sancaktepe belediyeleri, Suriyelilerin bölgelerine ilk gelmeye başladıkları 2013'ten beri kendi kayıtlarını tutmaktadırlar (Woods, Kayalı, 2017:12). Bağcılar ve Şişli Belediyesi birey bazında sayarken, Çekmeköy, Esenler, Esenyurt ve Eyüp belediyeleri hane bazında saymaktadır. Beyoğlu Belediyesi, bölgesindeki Suriyelilere ilişkin istatistikleri beraber çalıştıkları bir STK olan Sosyal Market Vakfı'ndan almaktadır. Şişli Belediyesi, Suriyelileri emniyet kayıt numaralarına göre kaydetmektedir (Woods, Kayalı, 2017:12).

Küçükçekmece Belediyesi ise hem birey hem de hane olarak saydıklarını belirtmiştir. Sancaktepe Belediyesi Sosyal Hizmetler Dairesi, bölgelerindeki Suriyelileri hane bazında saymakta, kaymakamlık ise emniyetin rakamlarını kullanmaktadır (Woods, Kayalı, 2017:12).

Resim 3: İstanbul belediyelerindeki kayıtlı Suriyeliler

Kaynak: Kaya, Kırac, 2017:13

Prof. Dr. M. Murat Erdoğan'a göre (2017:54), İstanbul'daki en çok Suriyeli mülteci sayısına sahip olan ilk üç bölge Küçükçekmece (38,278), Bağcılar (37,643) ve Sultangazi'dir (31,426). Suriyeli mültecilerin yerli nüfusa göre oranı en yüksek olan ilk üç ilçe yine Avrupa yakasında bulunan Zeytinburnu (% 8.63), Arnavutköy (% 7.55) ve Başakşehir'dir (% 7.48) Anadolu yakasındaki en çok Suriyeli mülteci sayısına sahip olan ilçe, 20.292 kişi ile Sultanbeyli'dir.

Bu durum aynı zamanda İstanbul'daki mülteci nüfus artışının hızı açısından da oldukça çarpıcıdır. İller arasında mülteci hareketliliği kontrol altına alınmadığı ve istikrara kavuşturulmadığı takdirde, Türkiye'deki tüm Suriyeli mültecilerin % 25'inden fazlasının yakın bir gelecekte İstanbul'da sona ermesi sürpriz olmayacaktır.

M. Erdoğan çalışmasında, İstanbul'da bulunan Suriyeli mülteci sayısının 600 binden fazla olduğunu kaydetmektedir. Ayrıca araştırma sırasında yapılan görüşmeler sonucunda, bazı yetkililerin İstanbul'da bulunan Suriyeli ve diğer ülkeden gelen mülteci sayısının 1 milyona yakın olduğunu söyledikleri vurgulanmaktadır (2017:34).

Tablo 4: İstanbul belediyelerindeki kayıtlı Suriyeliler

İLÇE	İlçenin nüfusu	Suriyelilerin sayısı	Sıra	Yaşam kalitesi endeksinde sıralama	İlçe nüfusu ile karşılaştırma yüzdesi (%)	Orana göre sırala
KÜÇÜKÇEKMECE	761.064	38.278	1	12	5,02	8
BAĞCILAR	757.162	37.643	2	28	4,97	9
SULTANGAZİ	521.524	31.426	3	36	6,02	6
FATİH	419.345	30.747	4	5	7,33	4
ESENYURT	742.810	29.177	5	29	3,92	15
BAŞAKŞEHİR	353.311	26.424	6	26	7,48	3
ZEYTİNBURNU	289.685	25.000	7	18	8,63	1
ESENLER	459.983	22.678	8	35	4,93	10
SULTANBEYLİ	321.730	20.192	9	38	6,27	5
AVCILAR	425.228	19.554	10	27	4,59	12
ARNAVUTKÖY	236.222	17.838	11	39	7,55	2
BAHÇELİEVLER	602.040	17.710	12	15	2,94	19
GAZİOSMANPAŞA	501.546	17.709	13	33	3,53	16
ŞİŞLİ	274.017	15.269	14	4	5,57	7
ÜMRANİYE	688.347	14.858	15	23	2,15	23
KAĞITHANE	437.942	14.216	16	22	3,24	18
GÜNGÖREN	302.066	12.727	17	24	4,21	13
SANCAKTEPE	354.882	12.072	18	34	3,41	17
BEYOĞLU	242.250	11.841	19	6	4,88	11
BAYRAMPAŞA	272.374	11.004	20	13	4,04	14
EYÜP	375.409	10.779	21	9	2,87	20
BEYLİKDÜZÜ	279.999	6.728	22	19	2,40	21
BÜYÜKÇEKMECE	231.064	5.555	23	14	2,40	21
PENDİK	681.736	4.951	24	17	0,72	30
TUZLA	234.372	2.794	25	21	1,19	25
SİLİVRİ	165.084	2.375	26	32	1,43	23
ÇEKMEKÖY	231.818	2.309	27	31	0,99	27
MALTEPE	487.337	2.230	28	10	0,45	34
BAKIRKÖY	223.248	2.191	29	3	0,98	28
ÜSKÜDAR	540.617	1.987	30	7	0,36	35
BEYKOZ	249.727	1.947	31	20	0,77	29
KARTAL	457.552	1.773	32	11	0,38	36
SARIYER	344.159	1.754	33	8	0,50	32
ATAŞEHİR	419.368	1.436	34	16	0,03	39
KADIKÖY	465.954	650	35	2	0,13	37
ÇATALCA	67.329	428	36	30	0,63	31

BEŞİKTAŞ	190.033	277	37	1	0,14	38
ADALAR	15.623	167	38	25	1,06	26
ŞİLE	33.477	166	39	37	0,49	33
T O T A L (TP)	14.657.434	478.850			3,36	
T O T A L (TP+PR)	14.657.434	478.850 +60.812			3,67	
		539.062				

Kaynak: Erdoğan, 2017:36, Seker 2015:9

İstanbul belediyelerinin mülteci krizi kapsamında karşılaştıkları birkaç temel zorluk vardır. Belediyelerin mülteci nüfusuyla ilgili çözmeleri gereken ilk zorluk yasal temele bağlıdır. Kanunlarda, belediyelerin mültecilere karşı yetki ve sorumluluklarıyla ilgili net açıklamalar bulunmamaktadır. Bununla birlikte daha önce yaşanmamış bu krizle karşı karşıya kalan ve bu konuda tecrübesi eksikliği olan belediye yönetimleri, mültecilere daha etkili yardım sağlanabilmesi konusunda izin verecek eylemleri gerçekleştirebilmek için yasal bir temele ihtiyaç duymaktadırlar.

Mülteci nüfusu konusunda belediyelerin karşılaştıkları ikinci zorluk maddi kaynaklarla ilgilidir. Yerli yönetimler sayısı artan mültecilerinin ihtiyaçlarını karşılamak için mevcut olan bütçeleri sınırlarında hareket etmek zorundadırlar. Bu şüphesiz para sıkıntısına yol açmaktadır. Ancak merkez hükümet kurumları ve belediyeler işbirlik konusunda bazı *ad hoc* temelleri geliştirmişlerdir. Merkez hükümet fonları büyük ölçüde Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Türk Kızılayı, İçişleri Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politika Bakanlıkları aracılığıyla sağlanmıştır.

Üçüncü zorluk, belediyelerin ev sahipliği yaptıkları mültecileri ile ilgili kesin bilgilere sahip olup olmama durumudur. Mülteci krizi son derece dinamik olduğu için rakamlar çabuk değişmektedir, bundan dolayı belediyede yaşayan Suriyeli nüfusu üzerine güvenilir bilgilerin eksikliği büyük bir sorundur. Bunun dışında kayıtlı olmayan mülteciler de hesaba katılmalı. Dolayısıyla ülkede bulunan mülteci sayısını kesin olarak belirlemek neredeyse imkansızdır. Türkiye'ye sığınmak isteyen Suriyeli nüfusunu kontrol altına almak ve gelen mültecilerin kayıt yaptırmalarını teşvik etmek amacıyla belediyeler, merkez hükümetini kayıtlı olmayan Suriye

vatandaşlarına herhangi bir resmi veya gayri resmi hizmet sunmamalarına çağırıldı (Erdoğan, 2017:77).

Resmi sayılar konusuna gelince bu durum birkaç nedenden ötürü karmaşıktır. Suriyeliler için, GK (geçici koruma), ÖK (ön kayıt) ve ikamet için olmak üzere üç farklı kategori oluşturulmuştur. Kayıt süreci her gün devam etmektedir. Diğer illerde kalan mülteciler İstanbul'a taşınıp burada yerleşme eğilimini göstermektedir. Yasal ve idari düzenlemelere göre mülteciler kayıtlarını yaptırmış ilçeleri ancak makul mazeretleri varsa ve bu mazeretler için izinleri alınmışsa terk edebilmektedirler. Bu da istisnai durumlarda olabilmektedir. Fakat gerçek şudur ki mülteciler sürekli İstanbul'a taşınmaya devam etmektedir. İlke olarak, kayıtlı oldukları ilden ayrılan mültecilerin devlet tarafından sağlanan bazı tesislerden, özellikle sağlık hizmetlerinden yararlanmaları mümkün değildir. Yine de, bu riski göz önüne alıp pek çok nedenle İstanbul'a gelen birçok mülteci bulunmaktadır. İstanbul'a yerleşen bu mülteciler, başka illerde kayıtlı olduklarından dolayı İstanbul'da kayıtlı olarak görünmemektedirler.

Kısaca, Türkiye'deki Suriyelilerin 5'te 1'i İstanbul'da yaşamaktadır. Bu, İstanbul üzerinde aşırı baskı yaratmakta. Bu şehir sadece Türk vatandaşlarıyla dolup taşmakla kalmıyor, aynı zamanda göçmen işçiler, öğrenciler ve diğer yabancılar da dahil olmak üzere dünyanın dört bir yanından gelen insanlara da ev sahipliği yapmaktadır.

Barınma, yiyecek, iş, ulaşım, sağlık ve diğer hizmetlere yarım milyondan fazla insan ihtiyaç duymaktadır. Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye geldiği tarihten itibaren ev kiralari ve fiyatlarında artışlar olmuştur. Ayrıca Suriyeli mültecilerin yoğun olduğu kentlerde artan işsizlik oranları, toplumda Suriyelilerin yerli nüfusun elinden işlerini aldığına yönelik algılar oluşturmaktadır (Özpınar, 2016: 4).

İstanbullular; altyapı, konut fiyatları, kamu hizmetleri ve işgücü piyasası rekabeti üzerinde giderek artan bir baskıyla karşı karşıya bulunmaktadır. Suriyeli mülteciler genellikle kabul edilir ve karşılanır, ancak piyasa rekabeti, gergin kamu hizmetleri ve kimlikle ilgili demografik kaygılar nedeniyle periyodik olarak yerel halkın belirli direnişine tanık olabiliriz.

Akademi ve sivil toplum sektöründen, şehirlerde yaşayan mültecilerin unutulmaması gerektiğini vurgulayan daha fazla itiraz vardır. Bu çalışma, kent ortamında yaşayan mültecilerin insani güvenlik sorunlarını el almayı hedefliyor.

1.2.Mülteciler/göçmenler/sığınmacıların hukuksal statüleri

Dünyada yaklaşık 60 milyon vatanlarını terk etmek zorunda kalan ve Akdeniz'i geçen insanlara karşı günlük medyada en çok şu üç kelimenin kullanıldığını görüyoruz: Mülteci, göçmen, sığınmacı. Bu terimlerin her birinin kendi tanımı ve anlamı vardır. Bunları karıştırma ve anlamada zorluk yaşama, birçok soruna neden olabilmektedir. Çalışmamızın ana konusu mülteciler ile ilgili olduğu için “mülteci” teriminin açıklaması ile başlayacağız. Daha sonra mülteciler ve mültecilere benzer diğer gruplar (göçmenler ve sığınmacılar) arasındaki farkları tespit etmeye çalışacağız.

Mültecilerin hukuksal statüleri son derece önemli olduğu için çalışmamızın ilk kısmında uluslararası hukuk tarafından verilen tanımlara odaklanacağız. Bir sonraki bölümde, Türk hukukunda mültecilerin yasal muamelesini inceleyeceğiz. Bu yasalardan bahsetmek, sadece terminolojiyi tanımlamakla kalmayacaktır. Aynı zamanda bu yasalar mültecilere, göçmenlere ve sığınmacılara koruma sağladıkları faaliyetler bakımından da dikkat çekicidir. Kanunlar; haklara saygı duymak ve bu tür birey ve gruplar için daha güvenli bir yaşam sağlamak için bize rehberlik etmektedirler.

1.2.1. Mülteciler/göçmenler/sığınmacıların uluslararası hukuksal statüsü

Zulümden, savaştan ve çatışmalardan kaçan ve bu nedenle diğer ülkelerde koruma arayan insan grupları tarihte yeni bir olay değildir. Bununla birlikte bu konuyla ilgili çağdaş mülteci rejimi ve onun yasalandırılması XX. yüzyılın ikinci

yarısı ürünüdür. Modern mülteci yasalarının kökeni Uluslararası İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları Hukuku'nda bulunmaktadır. Yasal rejime ihtiyaç 2.Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan mülteci krizi sonucunda duyulmuştur.

Evrensel düzeyde mültecilere yönelik ilk genel ilkenin 10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu'nda kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde geçtiği görülmektedir. İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, uluslararası hukukun yanı sıra mülteci hukuku tabanını temsil etmektedir.

Madde 14, diğer ülkelerde sığınma talebinde bulunma ve bu haktan yararlanma hakkını garanti eder:

“1. Her insanın zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır.

2. Gerçekten siyasal nitelik taşımayan suçlardan veya Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine aykırı eylemlerden doğan kovuşturma durumunda bu haktan yararlanılamaz”.

1.2.1.1. Mülteciler

Mülteci Hukuku'nu kontrol eden uluslararası sözleşme olarak 1951 yılı Mülteci Statüsü ile ilgili Sözleşme ve onun 1967 yılında hazırlanmış Mülteci Statüsü ile ilgili Seçmeli Protokolü (1967 Seçmeli Protokol) öne çıkmaktadır. 1951 Mülteci Sözleşmesi olarak da bilinen Mülteci Statüsü ile İlgili Sözleşme, mültecilerin kim olduğunu tanımlayan, sığınma imkanı verilmiş insanların haklarını ve ev sahipliği yapan ülkelerin sorumluluklarını açıklayan çok taraflı Birleşmiş Milletler sözleşmesidir.

Bu sözleşmeye göre mülteci:

Madde 1(A)(2):

“1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme

uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle , yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır.

Birden fazla tabiiyeti olan bir kişi hakkındaki "vatandaşı olduğu ülke" ifadesi, tabiiyetini haiz olduğu ülkelerden her birini kasteder ve bir kişi, haklı bir sebebe dayalı bir korku olmaksızın, vatandaşı olduğu ülkelerden birinin korumasından yararlanmıyorsa, vatandaşı olduğu ülkenin korumasından mahrum sayılmayacaktır.”

1951 Sözleşmesi, devletlerin mültecilere vermeleri gereken temel hakları tanımlamaktadır. Bu haklar arasında, eğer ülkeleri hala tehlike kaynağı ise mültecilerin ülkelerine geri dönüşlerine karşı koruma da vardır. Ayrıca mültecilerin adil ve etkili iltica prosedürlerine ve onur ve güvenlik içinde yaşama hakları vardır. Mültecilerin insan haklarına erişimi sağlanırken, aynı zamanda BMMYK ve mültecileri kabul eden ülkeler kalıcı bir çözüm bulma konusunda yardım etmek istediklerini göstermelidir.

1.2.1.2.Göçmenler

Açıklanması gereken diğer bir terim ise “göçmen” terimidir. Daha rahat bir hayat standardını yakalayabilmek için vatandaşı olduğu ülkeden bir başka ülkeye göçen kişiye *göçmen* denir (Kılıç, 2014:8).

Bazen göçmenler kendi ülkelerini terk edip başka ülkelere mülteci olarak gelmektedir. Ancak göçmenler doğrudan zulüm veya ölüm gibi tehditlere maruz kaldıkları için değil de daha kaliteli iş ve eğitim fırsatları veya aile birleşimi gibi nedenlerden dolayı başka ülkelere giderler. Güvenli bir şekilde eve dönemeyen mültecilerden farklı olarak göçmenler kendi ülkelerine dönmek için bu tür engellerle karşılaşmamaktadırlar.

Göçmenlerin çoğu ekonomik göçmenlerdir. Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) tanımı ekonomik göçmenleri şöyle açıklıyor:

“Yaşam kalitesini iyileştirmek amacıyla kendi menşei ülkesinin dışına yerleşmek üzere mutad ikamet yerini terk eden kişi. Bu terim göçmenleri zulümden kaçan mültecilerden ayırt etmek için kullanılabilmekte ve aynı zamanda bir ülkeye yasal izni olmadan ve/veya bona fide (iyi niyetli) bir gerekçesi bulunmadan sığınma usullerini kullanarak girmeye teşebbüs eden kişilere atıfta bulunmak için kullanılmaktadır.” (IOM, 2016:9)

Bu farklılık hem yardım isteyen insanlar hem de onlara yardım eden devlet ve hükümetler için son derece önemlidir. Ülkeler göçmenlere karşı kendi göçmenlik yasaları ve prosedürlerine göre davranırlar. Mültecilere karşı ise ülkeler ulusal mevzuatta ve uluslararası hukukta tanımlanan mülteci koruma normlarına göre davranırlar. Ülkelerin, topraklarında veya sınırları yanında sığınma ihtiyacı duyan herkese karşı belirli sorumlulukları bulunmaktadır.

Siyasetin bu tartışmalara katılmanın kendi yolu vardır. Terimlerin karıştırılması sonucunda mültecileri göçmen olarak algılamak Avrupa’da artık sıradan bir olaydır. Mültecilerin göçmenlerle karıştırılması, mültecilerin hayat ve güvenliklerini olumsuz sonuçlara götürebilir. Bu iki terimin karıştırılması, mültecilerin ihtiyaç duydukları özel yasal korumalara dikkat çekmektedir. Bu, daha önce hiç olmadığı kadar çok sayıda mültecinin korumaya ihtiyaç duyduğu bir zamanda kamu desteğini ve sığınma imkanlarını azaltabilmektedir.

1.2.1.3.Sığınmacılar

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin tanımına göre:

“Sığınmacı; henüz mülteci statüsü almaya yönelik başvurusu bulunan ve başvurusu karara bağlanmamış kişiler için kullanılan bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani aynı zamanda henüz başvuru yapmamış veya başvurusu hakkında cevap bekleyen kişiler de, sığınmacı olarak tanımlanabilmektedir”.

Uluslararası korumaya kimin uygun olduğunu belirlemek için her devletin ulusal sığınma sistemleri bulunmaktadır. Süreç bireyden bireye doğru gider. Ancak, çatışma ve şiddet sonucunda meydana gelen büyük insan kitlelerin hareketi başladığında sınırı geçen her sığınmacı ile bireysel görüşmeler yapmak her zaman mümkün değildir. Bu grup insanlara sıkça "prima facie" mülteci denir.

BMMYK Sözcüsü ve BM Göçmenler Yüksek Komisyonu Başkanı Adrian Edwards savaştan etkilenen ülkelerden ve “mülteci üreten ülkelere” Avrupa'ya gelen insanların çoğunluğunun gerçekten mülteci olduğunu ve uluslararası korumaya ihtiyacı duyduklarını vurguladı.

Adrian Edwards imzasıyla yayımlanan *Mülteci mi göçmen mi? Hangisi doğru?* başlıklı yazıda, medya ve kamuoyundaki bu kavram kargaşasına değinilerek, ikisinin farklı şeyler olduğu açıklanır. Adrian Edwards'ın yazısında özetle şu tanımlar yapılıyor:

“Mülteciler, silahlı çatışmalardan ya da zulümden kaçan insanlardır. Bu insanların içinde bulundukları şartlar o kadar tehlikeli ve dayanılmaz oluyor ki, ülke sınırlarını aşp komşu ülkelere sığınıyorlar. Eve dönmeleri gerçekten çok tehlikeli olabileceği ve başka yerlerde barınmak zorunda oldukları için bu kişilere “mülteci” tanımı çok net bir şekilde yapılıyor. Sığınma başvurularının reddedilmesi halinde ölümle sonuçlanan durumlar yaşanabiliyor. Dolayısıyla “mülteci” olarak tanımlanmış kişiler uluslararası hukuk koruması altına giriyorlar” (UNHCR:2016).

Edwards'a göre göçmenler, “doğrudan bir ölüm tehdidi ya da zulüm olmaksızın evlerini terk edip, iş bulma, aile birleşimi ya da eğitim gibi yollarla yaşamlarını daha iyi hale getirmeyi amaçlayan kişiler” olarak tanımlanır. Güvenli bir şekilde evlerine dönmeleri mümkün olmayan “mülteci”lerin aksine, “göçmen”lerin önünde böyle bir engel bulunmaz. Ülkelerine dönmeleri halinde, kendi hükümetlerinin koruması altına tekrar girebiliyorlar (UNHCR:2016).

Bütün ülkeler için, bu ayrımı yapmak büyük önem arz ediyor. Ülkeler, göçmenlerle kendi göçmen kanun ve prosedürleri doğrultusunda ilgilenirken; mültecilerin korunması sığınma başvuruları konusunda ise ulusal yasalar kadar

uluslararası hukuk da devreye giriyor. Sonunda Edwards, "sözlerimizi nasıl kullandığımızın gerçekten önemli olduğunu" vurgular (UNHCR:2016).

Sığınmacı ve Mültecilere İlişkin Bazı Yasal ve Bilgilendirici Belgeler:

- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 1950 (Madde 2, 3, and 5)
- 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme ve 1967 Protokolü
- Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin 1954 Sözleşmesi
- Vatansızlığın Azaltılmasına İlişkin 1961 Sözleşmesi
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (Madde 14)
- İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme, 1984 (Madde 3)
- Avrupa Birliği Konseyi No 343/2003 18 Şubat 2003 tarihli Sözleşmesi
- Avrupa Birliği Konseyi 2004/83/EC 29 Nisan 2004 tarihli Sözleşmesi
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (Madde 22)

Birleşmiş Milletler üyesi olan çoğu ülkeler bu Sözleşme ve Protokolleri imzalamıştır. Uluslararası hukuka göre mülteciler ve onların haklarına gelince bu ülkeler kabul ettikleri yükümlülükleri ve sorumlulukları yerine getirmelidirler. Ancak çoğu durumda bu gerçeğe uymamaktadır.

1.2.2. Türkiye'deki Suriyelilerin hukuki durumu

Suriye savaşından önce ve özellikle son birkaç on yılda Türkiye göç edilen ülkeden ziyade göç eden ve göçmenle için geçiş sağlayan bir ülkeydi. Ulusal mülteci hukuku o dönemin tarihi ve siyasi gerçeklerine uygundu. XX. yüzyılın ortalarında Türkiye Cumhuriyeti 1951 Cenevre Mülteci Sözleşmesi'ni ve 1967 Protokolü'nü imzalamıştır. 1951 Sözleşmesi, sözleşmeyi imzalayan ülkeler mülteci terimini nasıl ele alacaklarına dair açıklamalar vermemektedir. Başka bir deyişle, taraf devletler farklı mülteci yasama ve iltica davaları geliştirebilirler.

Devletler, mülteci ve sığınmacılarla ilgili o devletin değişik ulusal/uluslararası amaçlarına, ulusal güvenlik kaygılarına, daha önce zorunlu ve zorunlu olmayan

mülteci tecrübelerine uygun kanunlar yarattıklarından dolayı bazı eşitsizlikler ortaya çıkmaktadır.

Bununla birlikte ulusal ve bölgesel seviyelerde mevcut olan değişikliklere rağmen çağdaş mülteci rejiminin evrensel hedefi, ülke, kendi vatandaşlarını korumakta zorluk çektiği veya korumak istemediği zaman evlerinden kaçmak zorunda kalan insanlara koruma sağlamaktır.

Cenevre Sözleşmesini imzalayan ilk devletlerden olan Türkiye, zamansal ve coğrafi ölçütlerde sınırlayıcı ifadelerle tanımlanan mülteci kavramı için; 1961 yılında yayınladığı deklarasyonla söz konusu ifadeleri “Avrupa’da meydana gelen olaylar nedeniyle...” şeklinde anladığını ifade etmiştir. Buna göre Türkiye, sadece Avrupa’dan gelenleri mülteci olarak tanımakta, Avrupa dışından gelenleri ise sığınmacı olarak kabul etmektedir. Mültecilerin hukuki statüsüne ilişkin 1967 Protokolü’nde coğrafi kısıtlama uygulaması kaldırılmış olmasına rağmen bu uygulama Türkiye tarafından devam ettirilmiştir (Parlak ve Şahin, 2015:67).

Mart 2011’den itibaren Türkiye, Suriye’den gelenlere, en başından itibaren “açık kapı” politikası uygulamış ancak onları en başından belli bir zamana kadar “mülteci değil misafir” olarak tanımlamıştır. İki sene sonra Nisan 2013, bu bağlamda 6458 sayılı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” ile geçici koruma rejimi ve “şartlı mülteci” kavramı kullanılmıştır. Kanuna göre:

*“Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen statü sahibi yabancı...”*yastatü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir.

Türkiye şu anda yaklaşık 4 milyon Suriyeli mülteciye ve Irak, İran, Afganistan, Somali ve diğer ülkelere yüz binlerce mülteci ve sığınmacıya ev sahipliği yaptığından dolayı, Türkiye’nin yasaları farklı ülkelere gelen insanlarla farklı

ilişkilere sahiptir. Bu nedenle, Türk iltica sisteminin “uluslararası koruma altında” ve “geçici koruma altında” olan kişileri ayıran ikili bir yapısı vardır.

1.2.2.1.Uluslararası koruma altındaki yabancılar

Uluslararası koruma altında iki grup yabancı var: mülteciler ve şartlı mülteciler.

1.2.2.1.1. Mülteciler

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na göre, Madde 61 (1), mülteci:

*“Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen statü sahibi yabancı”*dır.

Gördüğünüz üzere, Suriyeliler bu yasa maddesiyle ilgili olamaz.

1.2.2.1.2. Şartlı mülteciler

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na göre, Madde 62 (1), şartlı mülteci:

“Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı

ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen statü sahibi yabancı”dır.

Suriyeliler bu gruba da dahil olamaz.

1.2.2.2.Geçici koruma altındaki yabancılar

Geçici koruma altındaki bir yabancıнын statüsü, esas olarak Suriyeli mültecileri kapsayan bir durumdur.

Madde 91’e göre:

“(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

(2) Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılacak yönetmelikler düzenlenir”.

Uluslararası Göç Örgütü’ne göre, geçici koruma şu şekilde tanımlanır: *Menşe ülkelerine dönemeyen üçüncü ülke kişilerinden kaynaklanan kitlesel bir akının meydana gelmesi ya da derhal meydana gelebilecek olması durumunda, özellikle söz konusu kişilerin ya da koruma gerektiren diğer kişilerin yararına olarak, sığınma sisteminin etkin işleyişi üzerinde olumsuz etki yaratmadan sığınma sisteminin işletilememesi riski varsa, bu kişilere acil ve geçici koruma sağlamak amacıyla sağlanan istisnai özellikteki prosedür (IOM, 2019:19).*

Suriye vatandaşları doğrudan Türk hükümetine başvurmaktadır ve BMMYK ile bireysel statü tayini yapılmamaktadır. Zafiyetlere ve diğer kriterlere dayanarak, Suriyeliler üçüncü bir ülkeye yeniden yerleşim için hükümet tarafından sevk edilebilir. Suriyeli mültecilerin resmi adı “geçici koruma altındaki yabancılar” iken,

medyada ve kamu hayatında görülebilecek resmi olmayan isim “kalıcı veya kalabilen misafirler” dir.

İKİNCİ BÖLÜM

İNSANİ GÜVENLİK

“İnsani güvenlik” kavramı ilk kez Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından 1994 yılında yayınlanmış İnsani Kalkınma Raporu yardımıyla kavramsallaşmıştır. Ancak insani güvenlik kavramının kurucularından biri olan Hintli ekonomist ve filozof Amartya Sen, insani güvenliğin yeni bir fikir olmadığını vurgulamaktadır. Sen’e göre insani güvenlik 1990’ların ortasından itibaren sürekli olarak görüşmelerde tartışılmış ve bazılarının tarafından siyasetin “leitmotifi” haline gelip kayda değer bir canlanma geçirmiştir (2013:17).

Akademik anlamda, güvenlik çalışmaları büyük oranda Soğuk Savaş dönemi içerisinde başlamıştır. Dolayısıyla bilhassa Soğuk Savaş yıllarında uluslararası ilişkiler alanına hakim yaklaşım olan realizm etkisini güvenlik çalışmalarında da göstermiştir. Aslında bu dönem içinde yüzyıllar boyu var olan güvenlik anlayışı realizm ekseninde kodifiye edilmiştir. Bu şekilde klasik realizmin öngörülerıyla yoğrulup ortaya konan ve klasik güvenlik anlayışı olarak niteleyebileceğimiz bu yaklaşım güvenliğin ulusal düzeyde polis, jandarma gibi kolluk kuvvetlerinin marifetiyle, uluslararası alanda ise askeri önlemler yoluyla sağlanacağını savunur.

Klasik güvenlik anlayışının konumuz açısından en göze batan öngörüsü ise güvenliği, özgürlük ile dengelenmesi gereken bir kavram olarak ele alınmasıdır. Yani bu yaklaşıma göre güvenlik terazinin bir kefesindeyse, özgürlükler de terazinin diğer kefesindedir. Dolayısıyla insanlar eğer daha fazla güvenlik istiyorlarsa sahip oldukları özgürlüklerden fedakârlıkta bulunmaları gereklidir. Geçmişten günümüze, Soğuk Savaş döneminde de dahil olmak üzere devletlerin hükümetlerin halklarından, toplumlarından bekledikleri bu şekilde bir denge sistemi içerisinde tercih yapmaları olmuştur (Kanat v.d. 2016:569).

1990 sonrası dönem Soğuk Savaşın bittiği ve yeni bir dönemin başladığı bir zamandır. Klasik güvenlik anlayışı yeni tür tehditler karşı karşıya kalmaya

başlayınca, bu güvenlik anlayışının bazı noktalarda yetersiz kaldığı ileri sürülmeye başlanmıştır.

Artık dünyanın büyük bir bölümünde güvenliğe karşı tehditler, aslında başka bir ülkenin ordusundan ziyade ekonomik çöküş, politik baskı, kıtlık, aşırı nüfus artışı, etnik ayrılıklar, savaş, iç çatışmalar, bölgesel ve ulusal anlaşmazlıklar, doğa ve çevrenin tahribatı, terörizm, örgütlü suç, devletlerin kendi halklarına yönelik şiddet eylemleri, salgın hastalıklar, insan ve tehlikeli madde kaçakçılığı, silah - uyuşturucu ticareti, kara para aklama, gelişmekte olan demokrasilerin piyasa istikrarlarını bozmaya yönelik büyük finans dolandırıcılığı gibi bir dizi sorundan kaynaklanmaktadır (Aksu ve Turhan, 2012:70).

Bununla birlikte, geleneksel güvenlik ve savunma kavramları, yoksulluk, çevresel bozulma, işsizlik, insan haklarına saygının eksikliği ve temel insan ihtiyaçlarına eşit olmayan erişime dayalı insan güvencesinden bireyleri ve toplumu korumak için yeterli değildi. Bu klasik güvenlik tanımlaması, bir bireyin veya bir topluluğun refahına odaklanma konusunda yetersizlik göstermekteydi.

Günümüzün güvenlik anlayışı, ulusal güvenlik konularının ötesine geçerek, bireysel vatandaşların korunması ve refahına odaklanmakta, insan hakları ve özgürlük fikrini kapsamaktadır. Kısaca, temel olarak insani güvenlik, güvensizliğin askeri olmayan kaynaklarına odaklanmaktır (Aksu ve Turhan, 2012:74).

İnsani güvenlik kavramı güvenlik siyasetinin sadece devlete göre değil, insanın gereksinimlerine göre şekillendirilmesi için yapılan bir çağrıdır. Kavramın insana yaptığı vurgu, güvenliğin yeniden kurgulanışını gerektirmekte ve devletin güvenliğini merkez alan güvenlik çalışmalarında köktenci bir dönüşümü simgelemektedir. İnsani güvenlik, bu içeriği sayesinde güvenlik çalışmalarına odaklanan akademik çevrelerde olduğu kadar, güvenliğin pratik alanında da önemli bir konuma sahip olmuştur (Şevket, 2006:4). Bu yeni güvenlik anlayışı en büyük sınavlarından birini mülteci krizi karşısında vermektedir.

Tablo 5: Çatışma sonrası dönem için insani güvenliği yaklaşımı

İnsani Güvenliği İlkesi	İnsani Güvenlik Yaklaşımı
İNSAN MERKEZLİ	Başta en zayıf durumda olanlar olmak üzere çatışmadan etkilenen nüfusu, analiz ve planlamanın merkezine koymak. Sadece geniş ölçekli kurumsal reformlar değil, birey ve toplum düzeyinde sosyal barış, yeniden entegrasyon ve rehabilitasyon üzerinde durmak. Çatışmaya yönelik müdahaleleri ve yardım kuruluşlarının politikalarını hem insani güvenlik hem de devletin güvenlik anlayışı üzerinden değerlendirmek. Çatışmadan doğrudan etkilenmiş kişilerin bakış açılarının dikkate alınmasına imkân verecek katılımcı yöntemler uygulamak. Güvensizliklere karşı korunma ve yetkinlik kazanma stratejilerindeki boşlukları tanımlamak için yerel kapasite ve kaynakları değerlendirmek. Asker merkezli güvenlik politikalarından kamunun güvenliği merkezli politikalara geçmek ve güvenlik sektöründe reform yapmak.

İnsani Güvenliği İlkesi	İnsani Güvenlik Yaklaşımı
	Güvenlik, sağlık, eğitim, insan hakları vb.

ÇOK SEKTÖRLÜ	arasındaki bağlantı ve dışsallıkları incelemek. İçermeci ve çok aktörlü yaklaşımlar benimsemek. Çatışmanın tekrar ortaya çıkmasına neden olacak olumsuz dışsallıkları asgari seviyeye indirmek. Güvenlik, insani yardım ve kalkınma yaklaşımları arasında bütünlük sağlamak. İnsanları ve kurumları içermeci ve temsili yönetim süreçlerine yönlendirmek.

İnsani Güvenliği İlkesi	İnsani Güvenlik Yaklaşımı
KAPSAMLI	Geniş çeşitlilikte konuları, sektörleri ve disiplinleri işin içine katan çok boyutlu bir yaklaşım izlemek. Barışın devamının sosyal, ekonomik ve güvenlik boyutlarını, kendi aralarındaki bağları da dikkate alacak şekilde ele almakla mümkün olacağını kabul etmek. Farklı düzeylerden yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası aktörleri dahil etmek. Dışlanan gruplara özel dikkat göstermek ve toplumsal eşitsizlikler ile toplumsal uzlaşma üzerinde odaklanmak. Barış inşası stratejilerinde “korunma ve yetkinleştirmeyi” içeren ikili bir yaklaşım kullanmak.

İnsani Güvenliği İlkesi	İnsani Güvenlik Yaklaşımı
BAĞLAMA ÖZEL	Çatışma sonrası her durum için kendi koşullarına özel stratejileri kullanmak. Çatışmanın kökenindeki nedenlere dikkat göstermek. Hedef konu ve gruplar hakkında hem içeriden hem de dışarıdan bakabilen bir perspektifle derinlemesine inceleme yapmak. Savaş nedeniyle parçalanmış toplumun tarih ve kültüründen gelen ilke, norm ve kurumları dikkate almak. Uygun olan yerlerde, çatışmayı daha geniş bölgesel dinamiklerini de içerecek şekilde ele almak. Güvensizliğin bölgesel, ulusal, küresel gibi başka bağlamlarını da dikkate almak.

İnsani Güvenlik İlkesi	İnsani Güvenlik Yaklaşımı
ÖNLEME AMAÇLI	Çatışmaların önlenmesini mutlaka barış inşasının bir unsuru olarak görmek. Çatışma ve bununla bağlantılı güvensizliklerin kökenine inmek. Erken uyarı sistemleri oluşturmak. Sürdürülebilirliğin sağlanması için yerel

	kapasitenin güçlendirilmesi ve barışın sahiplenilmesini sağlamak. Eğilimlerin belirlenmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi için dönemsel analizler yapmak. En kötü durumda veya en fazla dışlanmış olan grup ve bölgeleri tanımlanmak.

Kaynak: Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi – OCHA

2.1.İnsani güvenliğin kavramının geliştirilmesi

İnsani güvenliğin gelişmesi ve güvenlik araştırmalarında bireyin merkeze konulması modern güvenlik çalışmalarına büyük bir değişiklik getirmektedir. İnsani güvenlik araştırmalarında devlet merkezli bir yaklaşımdan birey merkezli bir yaklaşıma geçmek, insanın karşılaştığı geniş riskleri ve güvenlik sorunlarını görmeye fırsat vermektedir.

Eleştirel güvenlik kuramcıları, güvenlik alanının farklı tehditlerle genişletilmesi ile devletlerin güvenlik gündemlerinde yeni konular açmayı hedeflememişlerdir. Genişlemeden kasıt, devlet dışındaki aktörlerin karşı karşıya oldukları kimlik, salgın hastalıklar, çevre felaketleri, göç gibi konuları küresel boyutta bir güvenlik tasarımının parçası olarak ele almaktır (Şevket, 2006:12).

2003 yılında İnsan Güvenliği Komisyonu tarafından hazırlanan rapor, insani güvenlik kavramının şekillenmesine yönelik önemli katkılarda bulunmuştur. Rapor, insani güvenlik kavramının tanımını yaparken, aynı zamanda gündelik hayata geçirilebilmesi için bir siyaset gündemi de oluşturmuştur. Rapor, insani güvenliği, "özgürlükleri ve insan olmanın gereklerini sağlayacak ve geliştirecek şekilde, insan hayatının öz değerlerinin korunması" olarak tanımlamıştır. İnsani güvenlik bu çerçevede, bireylerin şiddet dozu yüksek ve dünyanın her yerine yayılmış tüm tehditlerden uzak olma durumudur (Human Security Commission Report, 2003:4).

UNDP insani güvenliğin dört karakteristiğini şu şekilde açıklar:

- Evrensel bir düşüncedir ve tüm uluslardaki tüm insanlarla ilgilidir.
- Bir bölgedeki insani güvenlik konuları ve tehditleri, diğer bölgelerdeki insanları da etkiler.
- İnsani güvenlik, sorunun sonrasındaki müdahale yerine sorunu öneyici tedbirlerle daha kolay garanti edilir.
- İnsani güvenlik insan merkezlidir (Edwards, Ferstman, 2010: 29).

2.1.1. İnsani güvenliğin boyutları

1994 BM İnsani Gelişim Raporu'nda İnsani Güvenlik kapsamının yedi alandaki tehdide göre genişletilmesi tartışılmıştır. İktisadi güvenlik, sağlık güvenliği, gıda güvenliği, çevre güvenliği, kişisel güvenlik, topluluk güvenliği ve siyasal güvenlik.

1. **İktisadi güvenlik:** Bireylerin çalışma veya kamusal güvence yoluyla temel bir gelire sahip olamalarını gerektirir. Bu kapsamda dünyanın sadece dörtte biri bu güvenliğe sahiptir.
2. **Sağlık güvenliği:** Hastalıklardan ve sağlıklı olmayan yaşam koşullarından korunmayı garantiler. Gelişmekte ölkelerde ölümlerin ana nedeni hastalıklar ve parazit enfeksiyonları olup, yılda 17 milyon ölüme sebep olurken, endüstrileşmiş ölkelerde ise dolaşım sistemi hastalıkları sebebi ile yılda 5,5 milyon insan ölmektedir.
3. **Gıda güvenliği:** Tüm insanların her zaman yiyeceğe erişim için fiziksel ve ekonomik imkana sahip olalarını gerektirir. Toplam olarak bakıldığında yiyecek kıtlığından ziyade mevcut yiyeceğin dağıtımı ve ulaştırılması kaynaklı bir sorun vardır.
4. **Çevre güvenliği:** İnsanları doğanın kısa ve uzun vadeli hasarlarından korumayı ve doğanın insan kaynaklı tehditlerden korunmasını amaçlar.

5. **Kişisel güvenlik:** Kişiyi, kendi devletinde veya başka bir devlet sınırlarında, diğer bireylerden, devlet altı aktörlerden, başka devletlerden, aile içi şiddet ve ebeveyn zorbalığı kaynaklı fiziksel şiddetten korumayı gerektirir.
6. **Toplum güvenliği:** Toplumların geleneksel ilişkilerinin ve değerlerin kaybolmasına karşıdır ve ayrıca etnik ve ayrılıkçı şiddete karşı durmayı amaçlar. Geleneksel toplumlar ve azınlık etnik grupları sık sık tehdit edilir.
7. **Siyasal güvenlik:** Bir topluma mensup olan veya olmayan insanların temel insan haklarına onurlu erişimleri için siyasal güvenliği hedefler.

Belirgin olarak iki farklı noktaya yoğunlaşan İnsani Güvenlik yaklaşımı bulunmaktadır. İlki UNDP'in formula olan ve ihtiyaçların sağlanmasının garantisi (*freedom from want*) olarak ifade edilen temel insan ihtiyaçların sosyal, ekonomik, beslenme, sağlık ve çevresel açıdan sağlanmasına işaret etmektedir. İkincisi ise korkulardan emin olma (*freedom from fear*) olarak ele alınan, İnsani Güvenlik Ağı'nın aktiviteleri ile ilişkili olan ve insanların günlük yaşamında korkuya kaynak teşkil eden tehditlerin önlenmesine dönük olan yaklaşımdır (Krause, 2007).

2.2. İnsan Güvenliği ve Türkiye Cumhuriyeti

Türkiye Cumhuriyeti'nin akademik araştırmalarında insani güvenlik, bireysel ve toplumsal sorunlarının siyasi ve sosyo-ekonomik yönlerini kapsayan oldukça yeni bir kavramdır. Bu sorunlar, birey ve toplumun hayatına, çevresine, haklarına ve saygınlığına karşı mevcut olan tehditlerden dolayı ortaya çıkmaktadır. Bu durumda güvenlik, devlet güvenliği kavramıyla değil, insanların evleri, işleri, toplulukları, insanların bir yerden başka bir yere taşınmak ve sürdürebilir bir geçim sürdürmek özgürlüğü gibi kavramlarla ilişkilidir. Genel olarak tüm gelişmekte olan ülkelerdeki insani güvenliğe yönelik başlıca tehditler şunlardır: Yoksulluk, hastalıklar, çatışmalar ve iktisadi eşitsizliktir.

Türkiye'ye gelince, kronik kuraklık veya açlık gibi sorunlarının olmaması olumlu bir gerçektir. Bununla birlikte demokrasi eksikliği, sosyo-politik

özgürlüklerinin eksikliği, belli bölgelerde yüksek yoksulluk oranı, sosyal dışlanma, azınlık hakları, cinsiyet eşitsizlik, medya ve kendini ifade etme özgürlüğünün eksikliği gibi bazı temel sorunlar bulunmaktadır.

Ekonomik özgürlük¹, Yolsuzluk Algısı Endeksi², Küresel Cinsiyet Eşitsizliği³, Çevre performansı⁴, Demokrasi Endeksi⁵ ve Basının özgürlüğü⁶ ile ilgili ülkelerin listelerine gelince Türkiye ortadan sonlara doğru sıralanıyor.

Türkiye Cumhuriyeti'nin insani güvenlik kavramını dış siyasetinin bütünüleyici bir parçası olarak kullanması ilgi çekicidir. Siyasetin mimarı, eski Başbakan Ahmet Davutoğlu'dur. Bu siyaset dört temel ilkeye dayanmaktadır: Siyasi diyalog, herkes için güvenlik, iktisadi özgürlük ve kültürel uyum ve çeşitlilik (Özerdem ve Özerdem, 2013:198). Komşularıyla var olan tarihi ve kültürel ilişkileri kullanarak Türkiye Cumhuriyeti, toplum, ekonomik, politik, kişisel, gıda, sağlık ve çevre güvenliklerini ele alarak bölgedeki barışa katkıda bulunmaya odaklanıyordu. Bu alanlar, Türkiye'nin dış politikasının birincil bileşeni olarak insani güvenliği sağlanmasıyla küresel güvenliğe olan bağlılığını yansıtmaktadır (Özerdem ve Özerdem, 2013:199). Bu durumda insani güvenlik ulusal sınırların ötesine geçer ve yardım programları, acil yardım, insani yardım sağlama, barış operasyonlarına katılma, kültürün korunmasına katkıda bulunma vb. gibi programların desteklenmesi ile ülkenin ulusal çıkarlarını yerine getirir. Mülteci krizinin ortaya çıkmasından önce Filistin'deki Gaza durumu insani güvenliğin dış politikasında da uygulanmasının en güzel örneğiydi. Suriye mültecilerine gelince insan güvenliği dış politikanın bir kısmı olarak iç politikada gerçekleşen adımlarla beraber ortaya çıktığını söyleyebiliriz.

---

¹ Türkiye „orta derecede özgür“ bir statüye sahiptir, Index of Economic Freedom 2018, https://www.heritage.org/index/pdf/2018/book/index_2018.pdf

² Türkiye Yolsuzluk Algısı Endeksi 41'dir (en fazla - 90 Danimarka, asgari - 10 Somali) https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016

³ Türkiye 144 ülkeden 131'inci sırada, http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2017.pdf

⁴ Türkiye 180 ülkeden 108'inci sırada (<https://epi.envirocenter.yale.edu/epi-country-report/TUR>) 2018

⁵ Türkiye'nin Endeksi 4,88'dir ve Hibrid rejimdir (minimum endeks 1.08 Kuzey Kore, en fazla 9.87 Norveç)

⁶ Türkiye 180 ülkeden 155'inci sırada <https://rsf.org/en/ranking>

Türkiye Cumhuriyeti'nin insan güvenliği kavramına yaklaşımına değişik açılardan bakılabilir. Bunlardan bir tanesi, ülkenin dış politikası açısından, ikincisi ülkenin iç politikası açısından (Türk vatandaşlarının zorlukları ve güvensizliklerine odaklanmakla beraber) ve üçüncüsü dış ve iç politikalarının birleşimi açısından. Biz, üçüncü bakış açısından İstanbul'da bulunan Suriyeli mültecileri komşu ülkeden gelen ve şimdi Türkiye'de bulunan bir kişi grubu olarak inceleyeceğiz.

Suriyeli mültecilerin İstanbul'da karşılaştıkları bazı sorunlar Türk vatandaşlarının karşılaştıkları sorunlar ile aynıdır. Sadece resmi vatandaşlar olmadıklarından dolayı bu yabancılar Türk vatandaşlarından ayrılamazlar. İnsani güvenliğe yönelik bazı tehditler aynı olup bazıları farklıdır ve sayısı daha fazladır. Ekonomik, sosyal, politik, ekolojik ve sağlık koşullarının analizi yoluyla bu çalışma, Suriyeli mültecilerin İstanbul'da insani güvenlik için temel zorluk ve tehditleri ortaya koyacaktır.

2.3. İnsani güvenlik ve mülteciler

Mülteci ve diğer “harekette olan kitleler” üzerine mevcut çağdaş tartışmalar genel olarak ulusal güvenlik bakımından incelendiğinden dolayı bu insanların bireysel ihtiyaç ve savunmasızlıklarını gözden kaçırabilmektedir. Üstelik mültecilere yönelik bu tek taraflı bakış onları bir fırsat gibi değil de bir tehdit olarak göstermektedir. Mülteciler arasında bazılarının suçlu, terörist veya aşırılık yanlısı (extremist) olup ev sahipliği yapan ülkelere ve bu ülkenin vatandaşlarına bir tehdit olduğunu da göz önünde tutarak çalışmamız ihtiyacı olan, ki bunlar çoğunluktur, mülteciler üzerini odaklanacaktır.

Türk akademisyenlerden Gonca Oğuz Gök ifade ettiği gibi, iradelerine karşı vatanlarını terk etmek zorunda kalan insanlar bağlamında “insani güvenlik” kavramı uzun zaman göz ardı edilmiştir. Ancak bu kavram yeniden uluslararası siyaset tartışmalarının merkezi olmuştur (Gök, 2015:71).

2003 yılında İnsani Güvenlik Komisyonu “İnsani Güvenlik Şimdi” adlı raporunu yayımladı. Bu rapor, insanların temel güvenlik gereksinimlerinin

belirlenmesi ve bunlara yönelik siyaset üretilmesinin, kavramın kısa vadede hayata geçirilmesinde hayati öneme sahip olduğunu ifade etmektedir. Rapor, insani güvenlik kavramını hayata geçirerek kısa vadede sonuç almak isteyen aktörlere, faaliyetlerini şu alanlarda yoğunlaştırmalarını önermektedir:

- İnsanları şiddet içeren çatışmalardan korumak;
- İnsanları silah yayılmasından ve bunun olumsuz etkilerinden korumak;
- Herhangi bir yerde yerleşik halde bulunmayan insanların güvenliklerini sağlamak;
- Çatışma sonrası durumlarda kullanılmak üzere, insan güvenliğine geçiş fonları kurmak;
- Yoksulların yararına işleyecek adil bir ticaret ve pazar sistemi kurmak;
- Dünyanın her bölgesinde asgari yaşam standartlarını sağlamak;
- Temel sağlık hizmetlerine erişiminin evrensel düzeyde sağlanmasına büyük önem vermek;
- Patent hakları için verimli ve hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde küresel bir sistem geliştirmek;
- Temel eğitim hizmetlerini sağlamak;
- Farklı kimliklere saygı çerçevesinde evrensel bir insan kimliğinin yaratılmasına katkıda bulunmak (2013:133).

Zikredilen bu alanlar, mülteci, göçmen ve harekette olan insan kitlelerine karşı da uygulanabilir ve uygulanmalıdır. İnsan Güvenliği Komisyonu'na göre, insani güvenlik bakış açısından, insan kitlelerin hareketini ve bu insanların hareket etme kararını etkileyen siyasi, toplum, güvenlik, ekonomik ve sosyal boyutları da göz önünde bulundurarak kapsamlı bir analizi yapılmalıdır. Bu olay sadece menşe, transit veya varış ülkelerinin bakış açılarından ele alınamaz (2013:45).

İnsan Güvenliği Komisyonu “Harekette Olan İnsanlar” bölümünü içeren bir rapor yayımlamıştır. Bu bölüm, insani güvenlik kavramı olarak mülteciler için adil koruma rejimlerini ve görünür ve görünmeyen tehditleri açıkladığını ve mültecilerin kendilerine yeterlilik kazanmalarını ve hayatlarını yeniden kurup geçim kaynaklarını geri kazanmalarına yönelik tedbirleri teşvik ettiğini vurgulamaktadır.

İnsani güvenlik bakış açısından mültecinin ev sahipliği yapan ülkede sadece hayatı söz konusu değildir. İnsani güvenlik paradigması aynı zamanda, hareket ve göçün nedenlerini, transit sırasında meydana gelen tehlike ve suistimalleri de ele almaktadır. Bu tehlike ve suistimler arasında insan satılması, insan kaçaklığı, fahişelik, cinsel sömürü ve fiziksel şiddet gibileri de bulunmaktadır. Mülteci ve göçmenlerin tutulup zorla sınır dışı edilmesi, yasaya uygun işte çalışma imkanlarının yetersizliği, sağlık ve diğer sosyal hizmetlerin olmaması da insan güvenliğinin ilgilendikleri sorunlardandır. Ev sahipliği yapan ülkelerin insan haklarını garanti eden sözleşme ve protokollere imza attıklarına rağmen buraya gelen çoğu mülteci bu ülkenin vatandaşları olmadıklarından dolayı insan haklarından yararlanamamaktadırlar. Gerçekte ev sahipliği yapan ülkelerin vatandaşları olmayan mülteciler toplumlar tarafından marjinalleştirilmektedir.

Vatandaş olmayanların kural olarak devlet sınırları içinde bulunan topraklara, işlere ve ticarete erişimi daha azdır, yetersiz veya var olmayan adalet, ilişki kurma veya ülkenin siyasi hayatına katılma erişim şansı çok düşüktür. Çocuk, düzensiz veya belgesiz göçmenler, mülteci ve sığınma arayanlar gibi savunmasız mülteciler, çalışma yasalarında yer almayan sektörlerde çalışanlar en büyük risk altındadırlar (Edwards ve Ferstman, 2010:39).

İş sömürüsü, ayrımcılık, zorla sınır dışı edilme, küçük yaşta evlendirme, aile içi şiddet, gıda yetersizliği, yetersiz beslenme, sağlık hizmetlerine erişememe, kirli çevre, psikolojik desteğin yetersizliği dünyanın her yerindeki mültecinin insani güvenliği için olan tehditlerin sadece birkaçıdır.

Güvenli çevre ve sürdürebilir barışın tesis edilmesi son derece önemlidir. Gelecekteki anlaşmazlıkları önlemek amacıyla insan güvenliği çerçevesinde çatışma sonrası barış politikaları da tasarlanmalıdır. İnsanların savaş içinde yaşamamaları, kendilerini güvenli hissetmeleri tek başına yeterli değildir. İnsani güvenliğe göre barış politikaları, silahsızlanma stratejilerini, geri dönüş ve mülk iadesi programlarını; geçiş dönemi ile ilgili hukuki planlandırmaları, hukuk üstünlüğünün saygı edilmesini de içermelidir. Nihayetinde Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki mevcut olan durum insani güvenlik yetersizliğinin çağdaş çatışmalarının hem nedeni

hem de sonucu olabileceğini ve güvenliğe daha dikkatli yaklaşım barışa götürecektir (Mojonnier, 2013).

İnsani güvenlik, mülteci krizi bağlamında çatışma ve barış süreçlerinin her aşamasında ve tüm bölgelerde (vatan ülke ve ev sahipliği yapan ülke) yerini bulabilmektedir. Ancak bu çalışma, ülkelerini terk etmeden önce insani güvenlik statüsünü kapsamamakta ve Suriye'deki barış süreçleri ile ilgili insani güvenlik çerçevesinde önerilerde bulunmamaktadır. Çalışmamız Türkiye'ye ev sahipliği yapan bir ülke olarak gelen Suriyeli mültecilerin bugünkü insani güvenliğe odaklanacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İNSANİ GÜVENLİK BOYUTLARI:
SİYASAL, İKTİSADİ, BİREY, TOPLULUK,
GIDA, SAĞLIK VE ÇEVRE GÜVENLİĞİ

Daha önce belirlittiğimiz gibi insani güvenlik boyutları birbirlerine bağlıdır. Çoğu zaman ayırt edilmesi zor olan insani güvenlik boyutları, siyasetal güvenlik, iktisadi güvenlik, birey güvenliği ve toplum güvenliğidir. Diğer bir grup ise gıda güvenliği, sağlık güvenliği ve çevre güvenliğidir.

3.1.Siyasetal güvenlik

Siyasetal güvenlik, temel insan haklarının sağlanması ve korunması, siyasi baskı, sistematik işkence ve kötü davranmaya sahip olan toplumda yaşayıp yaşamamak ile ilgilidir. İnsani güvenliğin en önemli yönlerinden birisi, insanların temel insan haklarının sağlandığı bir toplumda yaşayabilmeleridir.

İnsani güvenliğin bir alt kategorisi olarak siyasetal güvenliğin, insani güvenlik ile olan ilişkilerini anlamak için 1994 yılı İnsani Gelişme Raporuna dönmemiz gerekmektedir. Rapora göre, insani güvenliğin en önemli yönlerinden birisi, insanların temel insan haklarının sağlandığı bir toplumda yaşayabilmeleridir(UNDP, 1994:32). Genel olarak insani güvenliğin tanımlanmasının yapılması ve bu kavramın sınırlarının kavranması zor olduğundan dolayı siyasetal güvenlik çok özel bir konudur.

İnsani güvenlik kavramının başlangıcında siyasetal güvenlik (1) devlet baskısının önlenmesi; (2) insan haklarının sistematik olarak yerine getirilmemesinin önlenmesi; ve (3) militarizasyon (askerileştirme) tehdidinin kaldırılması olarak anlaşılıyordu (Hassan, 2015:89).

Dünyadaki sosyo-politik değişimlerden dolayı siyasetal güvenlik kavramının anlamı önemli ölçüde genişlemiştir. Günümüzde siyasetal güvenlik, hükümetin baskısının, özellikle siyasi huzursuzluk zamanlarında yapılan militarizasyondan kaynaklanan tehditlerin, insan haklarının sistematik olarak yenilmesinin önlenmesi anlamına gelmektedir. Bunun dışında siyasetal güvenlik devlet ve devlet organları

tarafından kötü muamele, ortadan kaybolma, zorla sınır dışı edilme ve ayrımcılık ile ilgilidir.İşkence ve diğer insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele ve cezalar olarak insan hakları ihlali diye nitelendirdiğimiz olaylar doğrudan siyasi güvenliği azaltır ve sonuç olarak insani güvenliğin sona ermesi sürecini hızlandırır.

Genel olarak mültecilerin siyasi güvenliklerine yönelik en yaygın tehditler, insan haklarının ihlali, zorunlu sınır dışı edilme, ayrımcılık ve diğer aşağılayıcı muameleler olarak sıralanabilir.

Türkiye’deki Suriyelilerin yasal statüleri ve onların insan haklarının kapsamına gelince, Türkiye’nin de dahil olduğu uluslararası protokol ve anlaşmalar ve bu belgelerin yasama organlarını gözden geçirmemiz gerekmektedir. Belgelerde belirtilmiş yasaların ihlali, mültecilerin siyasi güvenliklerinin tehlikeye atılması anlamına geldiği için onları burada tekrar belirtmek son derece önemlidir.

Türkiye 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü’ne taraftır. Türkiye, uluslararası standartlara uygun ve etkin bir ulusal sığınma sistemi inşa edebilmek için yasal ve kurumsal reformlar gerçekleştirmektedir. 2013 Nisan ayında, Türkiye’nin ilk sığınma kanunu olan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından uygun bulunmuş ve 11 Nisan 2014’ te yürürlüğe girmiştir. Kanun, Türkiye’ nin ulusal sığınma sisteminin temel dayanaklarını ortaya koyup; politika oluşturma ve Türkiye’deki tüm yabancılara ilişkin işlemlerden sorumlu olan başlıca kurum olarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nü (GİGM) kurmuştur. Türkiye aynı zamanda, Türkiye’de geçici koruma sağlanan kişilerin hakları, yükümlülükleri ve bu kişilere ilişkin prosedürleri ortaya koyan Geçici Koruma Yönetmeliği’ ni 22 Ekim 2014 tarihinde kabul etmiştir.

Uluslararası hukuk uyarınca ve kabul edilen çağdaş değerlere göre, insanların yaşadıkları toplum içinde “hak olarak” talep edebilmeleri gereken özgürlükler ve faydalar vardır. Bu haklar, 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi, 1966 Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar ile Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeleri’nde yer almakta ve bu çekirdek haklardan hareketle diğer anlaşmalar tarafından geliştirmiştir.

Yasaya göre; Suriyeli mültecilerin sahip oldukları haklar kapsamı oldukça geniştir, ancak bu hakların bazılarının ihlalini görebiliriz. Aşağıda Suriyeli mültecilerin İstanbul’da yüzleştikleri zorluk ve riskleri gösterilecek örnekler verilecektir.

3.1.1. Ayrımcılık

Ayrımcılık, “ırk, cinsiyet, dil ya da din” açılarından (Madde 1 (3), 1945 BM Şartı) ya da “ayrımcılığın her türü, örneğin ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ya da başka düşünce, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet ya da diğer statüler” (Madde 2, 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi) açısından yasaklanmıştır.

Görüştüğümüz 15 Suriyeli mülteciden 12si çalıştıkları yerlerde, okullarda ve günlük hayatta ayrımcılık yaşadıklarını ve devlet kurumları tarafından kötü muamele gördüklerini bildirdiler. Bazı mülteciler değişik durumlarda polisten veya diğer yetkililerden ihtiyaç duydukları yardımı alamadıklarını söylediler.

Şekil 2: Ayrımcılık

31 yaşındaki freelance fotoğrafçı Omar İstanbul'da 2014 yılından itibaren yaşamaktadır. Omar şunları söyledi:

“İstanbul'da beni güvensiz hissettiren şey, hukuk sistemi. Türkiye'de yaşayan Suriyeliler için kesin bir açıklama olmadığı için hukuk sistemi onları bazı durumlarda koruyamıyor. Pasaportumu 3 yıl önce kaybettiğimde bile polis bana hiçbir şekilde yardımcı olmadı. Bana destek sağlamadı, kendimi çok çaresiz hissettim. Ayrıca, beni güvensiz hissettiren bir olay daha yaşamıştım: Bir arkadaşım kendi evinde öldürülmüştü. Suriyeliydi. Bu olaydan sonra bir sene geçti, ve biz hala bu davanın çözülmesi için daha çok şey yapılabileceğine inanıyoruz.”

26 yaşındaki Amir, İstanbul'a 2014 yılının Ocak ayında geldi. Amir de yardıma ihtiyaç duyduğu zaman bu yardımı alamadığını ifade etti:

“Bir grup Suriyeliler tarafından soyulduğumda polise gittim. Elimde öğrenci ikamet iznim vardı, çünkü Türkiye'ye yasal olarak geldim. Polis merkezinde 5 saat geçirdikten sonra bana yardım edemeyeceklerini söylediler. Hiçbir şey yapmadılar, buraya yasal olarak geldiğime rağmen kimse yardım etmedi bana.”

25 yaşındaki Sara 2014 yılının Eylül ayından itibaren İstanbul'da ikamet etmekte. Yaşadığı tecrübeyi şöyle açıklıyor:

“Türkiye'ye isteyerek geldim. Tek yaşadığım sorun Göç İdaresi ile ilgili. Önce Gaziantep'te yaşıyordum. İstanbul'daki üniversiteye kabul edildim ve İstanbul'a geldim. İstanbul'a gelince kayıt yaptırmak amacıyla Göç İdaresine gittim. Gaziantep'te üç aydan fazla kaldığım için bana kaçak dediler ve bana kaçak gibi davrandılar. Türkiye'ye tekrar giriş yapmak gerektiğimi söylediler. Bir şekilde Suriye sınırına gidip pasaportumu damgalayıp geri gelmem gerekiyordu. O kurumlarda çalışanların Suriyelilere karşı kötü davrandıklarına her zaman tanık oluyoruz. Göç İdaresinde belki o kadar kötü değil, Kumkapı'daki durum daha da beter. Yine bana karşı iyi davranıyorlar da, sırf kız olduğum için diye düşünüyorum. Göç İdaresine gittiğimde oradaki görevlilerin Suriyelilere bağırıklarını bile gördüm. Direkt bana bağırmasalar bile kendimi kötü hissettim. Durumu daha da kötüleştiren şey bağırın personelin de Arap olmasıydı. Bu görevli Arap Suriyelilerle

çalışmak için ve onlarla Arapça konuşmak için Göç İdaresi tarafından işe alınmıştı. Türk bile değildi, Iraklıydı galiba.”

3.1.2. Zorunlu sınır dışı edilme

Görüşülen Suriyelilerden hiçbirisi şahsen sınır dışı edilme tehlike altında olduğunu belirtmedi. Bununla birlikte İstanbul’da 2012 yılından itibaren yaşayan 23 yaşındaki gazeteci Dina, yetkililerin sık sık Suriyelileri gönüllü dönüş⁷ ve gönüllü geri dönüş⁸ için belgeleri imzalattıklarını ifade ediyor. Bazı durumlarda Suriyeli mülteciler ne imzaladıklarının farkında değildirler:

“Dürüst olmam gerekirse bazı Suriyeliler gerçekten de çok sıkıntı yaratıyor, fakat yine de her Suriyeli sorun çıkaran biri değildir. Bazıları yanlış zaman yanlış yerdediler, ve yetkililer bu durumu onları geri göndermek için kullandılar. Bazen Suriyeliler sokakta Arapça konuştukları için bile durduruyorlar. Polisler kimlik ister, kimliğin yoksa öbür gün Suriye’ye geri gönderilmek üzere Gaziantep’e yola çıkıyorsun. Sınır dışı edilmek üzere bir evrak verirler, bu evrakın ne olduğunu anlatmadan imzalattırır ve Suriye’ye geri gidiyorsun.”

Ayrıca sınır dışı edilme tehdidiyle ilgili kişisel tecrübesini şöyle açıkladı:

“Polisle yaşadığım bir olay aklımda kaldı. Rus büyükelçisinin Ankara’da öldürüldüğü geceydi. Erkek arkadaşım da dışarıda parkta oturuyorduk. Erkek arkadaşım da yabancı, ama Avrupalı. O sırada polis memuru yanıma gelip kimliklerimizi istedi. İkimizin de yabancı olduğumuzu fark edince pasaportlarımızı istedi. Polis memuru benim gerçek bir Müslüman olup olmadığımı sordu. Sonra da Müslümanlar böyle erkeklerle oturamazlar dedi. Müslümanlara yakışmayan bir davranış olduğunu ve beni geri Suriye’ye göndereceğini söyledi. Böyle sınır dışı edilmesi ile korkutmaya devam ettiler. Erkek arkadaşım durumu sakinleştirmeye çalıştı, memurlar bizi rahat bıraktılar. Onlar ayrıldıktan sonra ben ağlamaya başladım, içim titriyordu. Müslüman olmadığımı söylediklerine değil de, en çok ihtiyaç duyduğum şeyle yani güvenlik ile tehdit ettiklerine bozuldum. Birisi beni alıp

⁷Kişinin hür iradesine göre menşe ülke, transit ülkesi veya üçüncü bir ülkeye destekli veya bağımsız dönüşü

⁸Kriterlere uygun olan kişilerin menşe ülkelerine tamamen kendi istekleri ile geri dönmeleri

sınır dışı edebiliyorsa, bununla hiçbir şey yapamam. Hayatım biter, eğitim sürecim sona erer, her şey biter yani. O memur belki de beni sınır dışı etmek istemiyordu ve belki de bunu yapamazdı fakat tehdit yüzünden kendimi çok güvensiz hissettim.”

Sınır dışı edilme tehditleriyle yanı sıra mülakat yaptığımız Suriyeliler siyasi konuşmalar ve onları sınır dışı edilmesini isteyen halkla ilgili endişelerini dile getirdiler. 2014 yılından itibaren İstanbul’da yaşayan Dina (48 yaşında) bu söylemlerden dolayı kendisini neden güvenli hissetmediğini anlattı:

“Bence her şey siyasetle başlıyor. Son seçimlerde bazı siyasetçiler 4 milyon Suriyeliyi geri göndereceklerini söylediler. Bundan sonra bütün Suriyeliler çok korkmuşlardı, seçim sırasında tüylerim diken diken oluyordu. Bizi savaş bölgesine geri gönderme istekleri bizi tamamen güvensiz hissettirdi. Ayrıca Türkiye’ nin bu savaşta büyük bir rolü vardır, ve bu yüzden bizi geri gönderme ifadeleri ikiyüzlülük gibi geliyordu.”

Mülteci hukukunda, uluslararası sözleşmeler gereği taraf devletlerin bir takım yükümlülükleri söz konusudur. Bunlardan en önemlisi, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’nin 31. maddesi gereği taraf devletlerin “geri göndermeme ilkesi” ile bağlı olmalarıdır. Bu ilkeye göre, sığınma talebinde bulunan kişi, yaşam ve özgürlüğünün tehlike altında olacağı varsayılan bir ülkeye geri gönderilemez.

3.1.3. Hareket özgürlüğü

Bu hak üç temel unsurdan oluşmaktadır: Bir ülkenin sınırları içinde hareket özgürlüğü, herhangi bir ülkeyi terk özgürlüğü ve kendi ülkesine dönme özgürlüğüdür. Bir ülkenin sınırları içinde hareket özgürlüğü “Herkes herhangi bir devletin sınırları dahilinde serbestçe dolaşma ve yerleşme hakkına haizdir” (Md 13 (1) İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 1948) demektir.

Üstelik, mülteci hukukunda, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’nin 26. maddesine göre, her Taraf Devlet, ülkesinde yasal olarak ikamet eden mültecilere, genel olarak aynı koşullardaki yabancılara yönetmeliklerce sağlanan, toprakları ,üzerinde ikamet edeceği yeri seçme ve özgürce seyahat etme hakkını tanıyacaktır.

24 yaşındaki elektrikçi Tarek, hareket özgürlüğü ve kimliği çıkarıldığı bölge arasındaki uygunsuzluk yüzünden korku hissettiğini belirtti:

“Güvenlik ile ilgili en büyük korkum kimliğimle ilgilidir. Kimliğimi Hatay’da aldım, ve Hatay’dan başka bir yere gidemiyorum. Bir iş bulmak için kardeşimin yaşadığı İstanbul’a geldim. Bu durum Suriyeliler için büyük bir sorun, çünkü Türkiye’de hareket serbestliğine sahip olmadığımızdan dolayı bir yerde sıkışıp kalıyoruz. Ailemi görmek için bile başka bir şehre gitmek benim için çok tehlikeli.”

3.1.4. Suriye rejiminden kaynaklanan korku

Çoğu Suriye vatandaşı sadece savaştan değil de mevcut siyasi rejimden dolayı da ülkeyi terk etmek zorunda kaldılar. Suriye’de kaybolma, tutuklanma, kötü muamele, hapsedilme ve öldürülmeden korkuyorlardı. Sınırı geçip Türkiye’ye gelmekle bu tehdit hala sürmektedir.

50 yaşındaki 4 çocuk babası Ahmet, İstanbul’a 6 sene önce geldi. Suriye rejiminden onu kimse koruyamayacağını düşünüyor. Güvensizliğini şöyle anlatıyor:

“Türk insanlarına gelince kendimi çok güvenli hissediyorum. Hiç bir zaman bana karşı olumsuz yorum yapılmadı, ayrımcılık ve ırkçılık da yaşamadım. Korkumun ana kaynağı Suriye rejimidir. Aktif bir siyasi gazeteci olarak Başar al Esad’a karşı açıkça konuşuyorum.

Bazı endişelerim var. Ondan ve insanlarından korkuyorum. Belki takip ediliyorum, belki benden intikam almak istiyorlar, kim bilir. İstanbul’da, annesiyle paylaştığı dairede öldürülen bir Suriyeli gazeteci ile ilgili bir olay olmuştu. İkisi de öldürüldü. Tanrı’ya inanıyorum ve Tanrı’ya güveniyorum, bu yüzden Allah nasıl isterse öyle olacaktır.”

3.2.İktisadi güvenlik

İktisadi güvenlik ve onun bir kolu olan mali güvenlik; şimdi ve gelecekte hak edilen yaşam standardını sağlamak ve sürdürmek için istikrarlı ve adil gelire ya da diğer kaynaklara sahip olmak demektir (Kalaycı, 2017:82).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) bir “iktisadi güvenlik dizini” önermiştir. Söz konusu dizinde sekiz farklı güvenlik türü yer almaktadır: Emek piyasası güvenliği, istihdam güvenliği, iş güvenliği, yetenek güvenliği, yapılan işin güvenliği, temsil güvenliği, gelir güvenliği, emekli aylığı güvenliği (Stevens, 2004).

BM Kalkınma Programı’nın 1994 Bireysel Kalkınma Raporu’nun tanımı esas alınır, “iktisadi güvenlik” bireyler için belli bir miktar gelirin garanti edilmesinin yanı sıra, bireysel yaşamı doğrudan ilgilendiren gıda, sağlık, eğitim, siyasal, vb. güvenlik durumlarından başka bir şey değildir. Bir diğer iktisadi güvenlik tanımı, mali istikrar odaklıdır: Buna göre, toplumun mali yapısını olumsuz etkileyen makro krizlere karşı sürdürülebilir makro dengeyi hedefleyen bir güvenlikten söz edilir.

3.2.1. İşsizlik

İşsizlik, yalnızca mülteci veya göçmen insanlar için değil, özellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki tüm insanlar için ekonomik güvenlik açısından en büyük risklerden birisidir.

Türkiye genelinde 15 ve daha yukarı yaştakilerde işsiz sayısı 2018 yılı Ağustos döneminde geçen yılın aynı dönemine göre 266 bin kişi artarak 3 milyon 670 bin kişi oldu. İşsizlik oranı 0,5 puanlık artış ile %11,1 seviyesinde gerçekleşti. Aynı dönemde; tarım dışı işsizlik oranı 0,4 puanlık artış ile %13, 2 olarak tahmin edildi. Genç nüfusta (15-24 yaş) işsizlik oranı 0,2 puanlık artış ile %20,8 olurken, 15-64 yaş grubunda bu oran 0,6 puanlık artış ile %11,4 olarak gerçekleşti (TÜİK).

Bu araştırma için görüşmelere katılan katılımcıların hepsi İstanbul'a geldiklerinde en büyük kaygılarının işsizlik ve hayatta kalmak için para kazanma fırsatını bulma olarak belirttiler.

68 yaşındaki elektrik mühendisi Yaman, finansal istikrar eksikliğinin birçok güvensizliğe neden olduğunu vurguladı:

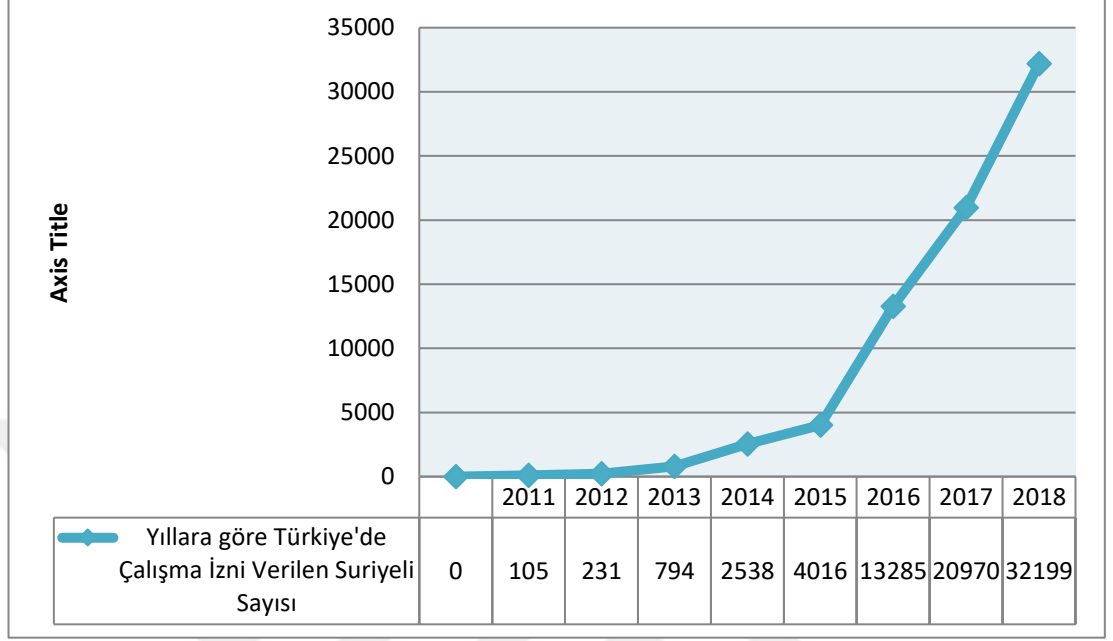
“İstanbul’da ailemle dört senedir yaşıyorum. Beş çocuğumuz var. İstanbul’a geldiğimizde en büyük sorunumuz maddi kaynağımızın olmamasıydı. Bu durum ailem ve özellikle benim için birçok kaygı yarattı. İşin iyi tarafı üç oğlumun çalışmak ve en azından kendileri için bir şeyler kazanmak için yeterince büyük olmasıydı.”

Araştırmaya katılan 15 kişiden sadece bir tanesi yasal olarak çalışma izniyle çalışmaktadır. 26 yaşındaki Mohammed İstanbul’da 2016 yılının Mayıs ayından itibaren yaşamaktadır. Şu an çalıştığı yerin koşulları ile memnun olsa ve Türk iş arkadaşlarıyla iyi ilişki kurabilse de İstanbul’a ilk defa geldiği zamanda olan durumu hala hatırlamaktadır:

“İstanbul’a geldiğimde kendimi çok güvensiz hissediyordum. Sokakta kalacağım diye korkmaya başladım, çünkü bir sonraki ayın kirasını nasıl ödeceğimi bilmiyordum. En büyük endişem, param bittikten sonra nerede kalacağım ile ilgiliydi. Bu da başka bir sorun yarattı. Sokakta kalmamak için en kısa sürede bir iş bulmam lazımdı. Bu endişe beni başka endişelere götürdü. Fakat tüm bu sorunlarının kaynağı, bulunduğum kötü maddi durumumdur. Bundan sonra sosyal olarak tecrit edilmeye başladım. Halep’i bırakıp İstanbul’a gelince güvenli sosyal alanımı bırakmış oldum. Bu beni çok güvensiz hissettirdi. Bundan nefret ediyorum.”

Ulaşabildiğimiz verilere göre 2016 yılında 13 290 Suriyeli mülteciye çalışma izni verilmiştir. Bunlardan 1145 kişi kadın, 12 145 kişi erkektir (T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı). 2017 yılında bu sayı 7685 kişi artarak 20 970 oldu. 2018 yılında Türkiye’de çalışma izni verilen Suriyeli sayısının 32 bin 199 kişi. Ama bildiğimiz kadarıyla durum daha farklıdır. İstanbul’da ve genel olarak Türkiye’de yaşamakta olan Suriyeli mülteciler kural olarak çalışma izni ve resmi işleri olmadan çalışmaya devam etmektedir.

Grafik 2: Yıllara göre Türkiye'de Çalışma İzni Verilen Suriyeli Sayısı

Kaynak: T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

3.2.2. Kayıt dışı emek

Ağustos 2018 döneminde herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmadan çalışanların oranı, bir önceki yılın aynı dönemine göre 1,1 puan azalarak %34 olarak gerçekleşti. Tarım dışı sektörde kayıt dışı çalışanların oranı ise bir önceki yılın aynı dönemine göre 0,1 puan azalarak %22,1 oldu.

Türkiye'de kayıt dışı sektörde çalışanların sayısı genel olarak yüksektir. Resmi bir veri bulunmamakla birlikte, 750.000 - 950.000 Suriyeli mültecinin kayıt dışı sektörde düşük ücretli işlerde ve daha uzun saatler süren istismar koşullarında çalıştığı tahmin edilmektedir (International Crisis Group, 2018).

600.000 Suriyeli halihazırda kayıt dışı sektörde çalışmaktadır; bunlar çoğunlukla yerel halkın işgücünü kolaylıkla değiştirebilecekleri inşaat, ayakkabıcılık, mevsimlik tarım, tekstil gibi sektörlerde çalışmaktadır (Kaygısız, 2017).

Çalışma izinlerin alınması yasal olarak çalışma vergilerin ödenmesini ve böylece devlet bütçesine belli bir katkı yapıldığını sağlayacaktır. Diğer yandan, belgeleri olmayan işçiler daha az haklara sahiptir ve genellikle farklı istismar türlerine maruz kalırlar. Üçüncüsü, yasal istihdam, mültecilerin belirli hakları kazanarak kademeli biçimde devlet ekonomisine entegrasyonun hayati bir bileşenidir. Bununla birlikte, Türkiye Cumhuriyeti geçici koruma rejimi altındaki Suriyelilere çalışma izni vermektedir. Bilindiği gibi, Suriye'nin genel işgücünden (yaklaşık 600 bin kişi) yalnızca % 5'inin çalışma iznine sahip olduğu tahmin edilmektedir (Birce ve Tosun, 2018:6).

Ayrıca; Mülteci hukukunda, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin 17. maddesine göre, Taraf Devletler, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden her mülteciye, ücretli bir meslekte çalışmak hakkı bakımından, aynı şartlar içinde yabancı bir memleketin vatandaşına uyguladıkları en uygun muameleyi uygulayacaklardır.

3.2.3. İstismar

İstismar (veya sömürü) bir şeyden ya da bir kimseden avantaj sağlama eylemi, özellikle bir kişinin kendi çıkarı için bir başka kişiden haksız fayda elde etmeye yönelik davranışı (örn. cinsel sömürü, zorla çalıştırma, kölelik ya da köleliğe benzer uygulamalar, kulluk ya da izinsiz organ nakli).

26 yaşındaki Fuat diş hekimi asistanı olarak yarı zamanlı çalışmaktadır. Çalışma izni olmadan çalışmadığını biliyor, fakat başka bir gelir kaynağını bulma fırsatı da yoktur. Fuat kısaca çalışma şartlarından bahsetti:

“Çalışıyorum ve belli bir ücret alıyorum. Fakat çalışma izni ile çalışsaydım daha fazla para kazanırdım. Başkalarına göre bana daha az para ödüyorlar. Birisi 4000 tl alıyorsa aynı iş için ben 1000 tl alıyorum.”

24 yaşındaki Tarek da aynı şeyleri anlatıyor:

“Bir fabrikada elektrikçi olarak çalışıyorum. Çalışma iznim yok. Türk işverenler Suriye işgücünden olabildiğince yararlanmaya çalışıyorlar. Ödeme, Türk

vatandaşlarına göre daha da düşük. Eğer işte yaralanırsam, yasal olarak orada olmadığım için kimse beni koruyamaz. İşçi olarak bizim haklarımızı koruyacak herhangi bir koruma sistemi de yoktur. Hayatta kalmamız için bir şekilde para kazanmamız lazım. Umarım yakında yasal olarak çalışabilir ve insan olarak daha fazla hak edinebilirim. Yaptığım iş için hak ettiğim bir ödeme ve temel sosyal güvenceye sahip olmak istiyorum.”

3.3.Kişisel güvenlik

Kişisel güvenlik şu tehditlerle tanımlanır: Devletten gelen tehdit, başka devletlerden gelen tehdit, başka insan gruplarından gelen tehdit, bir bireye karşı diğer birey tarafından gelen tehdit (cinayet ve sokak şiddeti dahil), kadınlara karşı tehditler (tecavüz, aile içi şiddet), kendini koruma gücü olmadığı için çocuklara yönelik tehditler (çocuk istismarı), bireyin kendine karşı tehdit (intihar, uyuşturucu kullanımı). Suriyeli mülteciler durumunda kişisel güvenliğe yönelik tehditler, devletten, birey tarafından bireye karşı, kadınlara karşı, çocuklara karşı ve bireyin kendine karşı tehditler olarak sıralanabilmektedir.

3.3.1. Suriye devletinden gelen tehditler

Devletten gelen tehditler kısmen siyasal güvenlik ile ilgili kısımda açıklanmıştır. Suriye rejiminden kaynaklanan tehdit ve intikam hem siyasal hem de kişisel güvenlik riski olarak sınıflandırılabilir. Siyasal - çünkü tehlike devletten gelmekte ve bu tehlike birisinin konuşma özgürlüğü ve düşünce özgürlüğü için bir ceza olarak belirlenir. Kişisel - çünkü bireye karşı herhangi bir tehlike insanın kendi güvenliği açısından bir tehlikedir.

3.3.2. Birey tarafından başka bir bireye karşı tehlike

Ev içi şiddet, sokak şiddeti ve kaçakçılık kişisel güvenlik için en sık görülen tehditlerdir. Mülakat yaptığımız Suriyelilerden üç kadın ev içi şiddeti mağduru

olduklarını bildirmiştir. İki erkek sokak şiddetine (fiziksel) maruz kaldığını ve dört erkek kaçakçılığı yaşadığını ifade etmişlerdir.

Tarek, rastgele insanların sözlü şiddetine maruz kaldığını şöyle anlatıyor:

“Fiziksel şiddeti hiç bir şekilde yaşamadım, fakat sözlü şiddete birkaç defa maruz kaldığımı söyleyebilirim. Birkaç defa insanlar bana karşı kötü ifadeler kullanmış, beni olumsuz yönde tehdit etmişlerdi. Bu ifade ve tehditler, Suriyelilerin buraya nasıl geldikleri ve devletten herşeyi ücretsiz aldıkları ile ilgilidir”.

17 yaşındaki öğrenci Halil fiziksel şiddete maruz kaldığını anlattı. “İstanbul’da kendinizi güvenli hissediyor musunuz?” sorusuna şöyle cevap verdi:

“Açık konuşmak gerekirse hayır diyeceğim. Kendimi güvenli hissetmiyorum. Sokakta taciz olayları ile karşılaşmıştım. Yürürken birkaç Türkiyeli genç gelip beeni taciz ederek dövüşmek istemişti. Başka bir zaman bir grup yanıma gelip sebepsiz bize saldırmaya başladılar. Bu, bizim Suriyeli olduğumuz ile ilgili olabilir diye düşünüyorum, ama emin değilim. Bu nedenle işte kendimi güvenli hissetmiyorum. Bir defa hatta birileri yanıma gelip beni tehdit etmişlerdi, yanımda olan her şeyi çalıp kaçtılar. İstanbul’un büyük bir şehir olduğunu anlıyorum ve aslında bu tür tecrübelerle herkes karşılaşabiliyor.”

3.3.3. İnsan kaçakçılığı

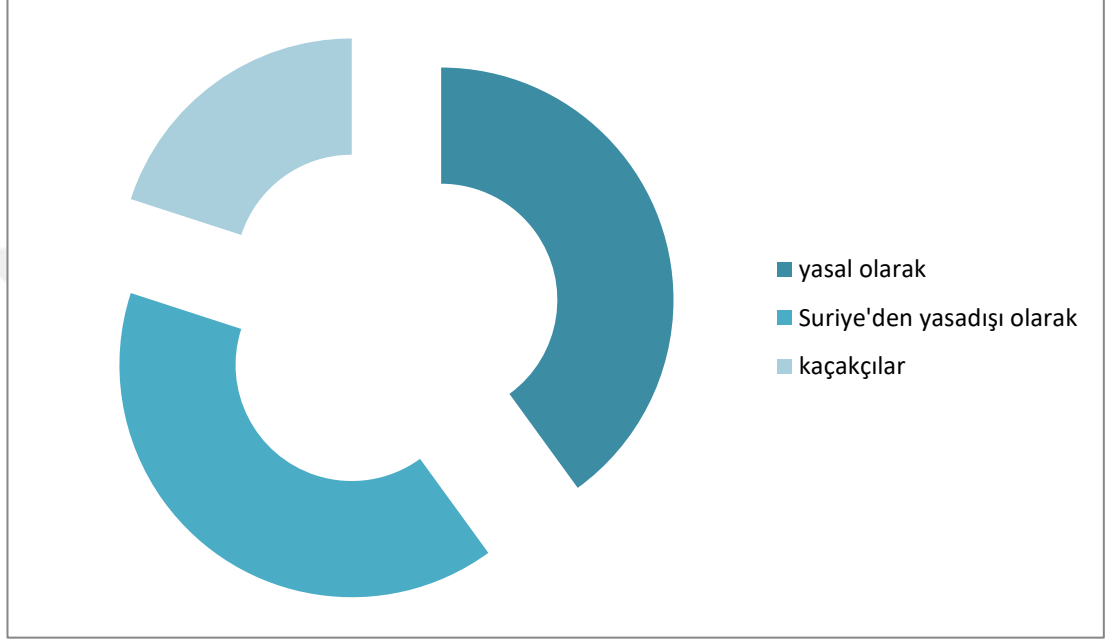
Kaçakçılık çok tehlikeli olmasına rağmen çoğu zaman yeni bir ülkeye gelmenin tek yoludur. İnsan kaçakçılığı üç kişi tarafından bildirildi. Mülakat yaptığımız insanlardan altısı Türkiye’ye yasal olarak geldiğini söylediler, çoğu daha önce açık olan Bab al-Hawa geçiş noktasının pasaportları ile gelmişler. Altı kişi ise Türkiye’ye yasal olarak fakat Suriye’yi yasadışı şekilde terk ettiklerini ifade etmişler.

26 yaşındaki Kasım şöyle bir sorun yaşadığını anlattı:

“Türkiye’ye yasal olarak geldim yalnız Suriye’yi yasadışı terk ettim. Pasaportuma Suriye tarafından damga konulmadı, onlar için ben hala Suriye’deyim. Türkiye için ise ben Marmara Üniversitesi’nin davet mektubu ile geldim. Sınırı da Bab al-Hawa noktasında geçtim.”

Mülakat yaptığımız 15 kişiden dördü kaçakçılık tecrübesine sahiptir. Bunlardan ikisi ülkeye ambulans arabası ile geldiklerini, birisi İstanbul’a kaçakçılarla girdiğini, diğeri İstanbul’dan kaçakçılarla ayrılmak istediğini anlattılar.

Şekil 3: Türkiye'ye varış

26 yaşındaki Mohammed ona olup bitenleri açıkladı:

“Buraya kaçakçıların yardımıyla geldim. Deliceydi. İlerlediğini bilmemek bunun en kötü tarafı, hiçbir planınız yoktur. İşin kötü tarafı da kaçakçılık yapanlara güvenemiyorsunuz. Tersini ispatlayıncaya kadar o sizin için bir yalancıdır ve kural olarak bu insanlar tersini ispatlamıyorlar. Çünkü yalan söylemeden bir şey yapamaz, para kazanamazlar. Şimdi veya beş dakika sonra yola çıkacağımızı söylüyor. Bu beş dakika örneğin 24 saate döndü. Ve hiçbir zaman seyahatinin diğer adımına ne zaman geçeceğini tam olarak bilemiyorsun.

İstanbul’a gelmeden önce yaklaşık 550 dolar gibi bir ödeme yapmışım. Halep’te başlayan İstanbul yolculuğum 2,5 gün sürdü. Halep’ten Suriye-Türkiye sınırına geldik, sonra kaçakçı bizi kaçakçılık noktasına gönderdi. Hatay’a yakın bulunan kaçakçılık noktasından sınır tellerine ulaşıncaya kadar dağa tırmandık. Telleri geçince karanlıktan yola ulaşıncaya kadar ormanda yürüdük. Yola ulaşınca

bizi bir arabaya oturtular ve sınırda bulunan bir Türk köyüne götürdüler. Bundan sonra bizi başka arabaya aldılar ve böylece biz Antakya'ya ulaşmış olduk. Antakya'dan da İstanbul'a gidebilmemiz için bizi Adana'ya gönderdiler."

Amir ise Türkiye'ye yasal olarak geldiğini fakat Suriye'yi yasadışı terk ettiğini anlattı. Kaçakçılarla ise Avrupa'ya gitmek istediğinde karşılaştı.

"Bütün bunlar İstanbul'u terk edip deniz yoluyla Yunanistan'a gitmek istediğimde oldu. Bir dairede kaçakçılar ve diğer Suriyeli vatandaşlarıyla karşılaştım. Suriyelilerden biri beni soymak için fırsat buldu. Avrupa'ya gitmek için başka bir yolun olmadığından dolayı kaçakçılıktan faydalanmak istedim. İlk adımda İzmir'den Yunanistan'a geçmek için 1000 dolar ödemem gerektiğini söylediler. Ancak Avrupa'ya ulaşmak için bundan sonraki adımlar da var, yani toplam olarak 2500 dolar lazımdı. O zaman yalnızdım. Ailem ve arkadaşlarım yanımda yoktu ve bundan dolayı kendimi daha da kötü hissediyordum. Soyulduğumu görünce kaçakçılık için ödemeyeceğimi anladım. Kaçakçıların birisi yine onlarla gitmemi teklif etti ama bu sefer lastik botta kürek çekmem gerekeceğini söyledi. Botun halini görünce ve botta olacak tüm insanlar için sorumlu olacağımı anlayınca bu fikirden vazgeçtim. Birkaç ay boyunca depresyondaydım, beş kuruş param yoktu!"

3.3.4. Toplumsal cinsiyet sorunları

Toplumsal cinsiyet sorunları aile içi şiddet, cinsel taciz, cinsiyete bağlı şiddet ve buna benzer istismarlar içermektedir. Mulakat yaptığımız kadınlardan üçü ev içi şiddete maruz kaldıklarını söylediler. Kadınlardan bir tanesi İstanbul'da toplu taşımada cinsel tacizin büyük bir sorun olduğunu belirtti.

23 yaşlı Dina İstanbul'da güvenli hissetmekle ilgili olarak şunları söyledi:

"Kendimi güvenli hissediyorum, soyulmadım. Tek bir sorun o da cinsel taciz, bundan dolayı kendimi bazen güvenli hissedemiyorum. Otobüse bindiğimde veya başka bir kalabalık yerde olduğumda erkekler bana sezdirmeden dokunmaya çalışıyorlar veya vücudumun bazı kısımlarına elleriyle ulaşmaya çalışıyorlar. Bir defa bir genç elbisemle oynuyordu. Bu durumlarda kendimi güvensiz hissediyorum.

Ama genel olarak metroda trenler yanında güvenlikler var ve bu yüzden metro o kadar tehlikeli gözüküyor, yani metroya binmek o kadar korkutucu değildir. Belki başka insanlar, resmi belgelere sahip olmayan insanlar mesela, kendilerini güvensiz hissedebiliyorlar. Ben yasal olarak buradayım; tüm evraklarım elimde, bu beni güvenli hissettiriyor.”

25 yaşındaki Sara diyor ki:

“Maalesef ev içi şiddete maruz kalmıştım. Cinsel taciz olayları da oldu. Ama bana göre neredeyse her kadın bunu yaşamıştır. Ev içi şiddet beni güvensiz hissettirdi, kimseden yardım istemedim, çünkü İstanbul’da bu konuyla ilgili bana kim yardımcı olabileceğini bilmiyordum. Arkadaşlarımdan büyük bir destek aldığımı söyleyebilirim. Onlar olmasaydı bu taciz olaylarını yaşadktan sonra bana ne olabilirdi bilemiyorum. Ayrıca dinde de destek bulmaya çalıştım. Bu, geleceğe bir umutla bakmaya yardım etti”.

3.3.5. Çocuklara yönelik tehditler

Çocuklara karşı tehditler çoğu zaman çocuk işçiler, çocuk gelinler ve kaçırılan çocuklar gibi önümüze çıkar. Mülakat yaptığımız insanlardan hiç birisi kaçırılan çocuk olayına şahit olmamıştı. Fakat bazı verilere göre on bin Suriyeli çocuğun kayıp olduğu biliniyor. Bu çocuklardan bazıları organ kaçakçılığı amacıyla, bazıları da dilenci mafyasında çalışmak için kaçırılmıştır.

Çocuk gelinlerine gelince mülakat katılımcılarının çoğu bu tür kızları ya tanıyor ya da daha önce görmüştür.

26 yaşındaki Fuat herkesin bu olaya çok aşina olduğunu ifade ediyor:

“Genel olarak Suriye’den İstanbul’a gelen ailelerin ne işleri, ne paraları, ne de kalacakları yerleri vardır. Türk aileleri onlara şöyle bir teklifte bulunuyorlar: Oğlumuz kızınızla evlenecek (bazı durumlarda kızlar 15-16 yaşından küçüktür), karşılık olarak size evimizde kalmaya izin vereceğiz. Bazen Suriyeli aileler de aynı teklifte bulunabilirler. Karşılıklı anlaşma gibi ve bu her yerde oluyor.”

Halil, 17 yaşında, benzer şeye şahit olduğunu belirtti:

“Kız 15 yaşında, benim arkadaşımın aynı okulda okuyor. Ailesi onu birisi ile evlendirdi, ama bildiğim kadarıyla kız kendisi karşı çıkmadı. Gerçi bu durumlarda kızın karşı çıkıp çıkmamasını öğrenmek zordur. Kız çok genç, ve bu yaşta evlilik istediği bir şey değildir bence.”

Çocuk gelin olayına şahit olan diğer bir katılımcımız 23 yaşındaki Dina şunu söyledi:

“Bu konu ile ilgili durumlar üzerine çalışırken genç yaşta evlenmeye mecbur kalan kızlarla tanışmıştım. Onların hayat öykülerini biliyorum. Türklerin çoğu Suriyeli kızları ikinci eş olarak alıyorlar. Mülteci kamplarına sıkça arabulucular gelir, kızları satın alırlar. Evet, bazı Suriyeli aileler son derece kötü durumdadır, ama yine de küçük kızlarını evlendirmeleri çok korkunç bir gerçek.

Türkiye’ye gelen bazı ailelerin çocukları çalışır, aileler kızlarının okula gitmelerini istemezler, bazıları ise eğitimin gerek olduğunu düşünmüyorlar. Bazen ise kızları evlendirip Suriye’ye geri gönderirler. Burada bir çok şey önemli rol oynar. Bilgisizlik, farkındalık eksikliği, para ihtiyacı. Okula gitmeyen kız çalışmazsa ailesi için yüküdür. Bu kızlarla tanışmıştım, bazıları evlenmek için Suriye’ye geri gönderilmişti. Aileler kızlarını savaş bölgesine geri gönderiyorlar yani...”

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'na göre, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, 15-19 yaş arası kızlar arasında hamilelik ve çocuk doğumundan kaynaklanan komplikasyonlar başlıca ölüm nedenleridir. Ergen hamilelik sadece bir sağlık sorunu değil, bir gelişme sorunudur. Bu, yoksulluk, cinsiyet eşitsizliği ve şiddet, ergen kızlar ve erkek eşleri arasındaki güç dengesizliği, eğitim eksikliği ve sistem ve kurumların haklarını koruyamadıklarından kaynaklanmaktadır. Erken evliliklerin sonuçları açıktır. Bu tür evlilikler kızları çocukluklarından mahrum eder, gelişimlerini engeller, uygun eğitim almalarını engeller ve sağlıklarını tehlikeye atar. Sonuç olarak, resmi olarak kayıtlı olmayan bu evlilikler yasa dışıdır.

Sonuç: İnsanlar çatışma bölgesinde yaşamamış olsalar bile, hareket özgürlüğünden, kişisel gelişimden, eğitimden ve normal çocukluktan ve büyümekten mahrum edilebilmektedirler.

3.4. Sosyal tecrit ve entegrasyon sorunları

Toplum güvenliği, kültürel kimliğinin korunması, insanlar arasında ilişki ve ortak değerlerinin kaybolmasının önlenmesi, etnik şiddetten korunma, geleneksel dil ve kültürlerin ortadan kalkmaması, etnik ayrımcılık ve çatışma, soykırım ve etnik temizlik tehditlerini sıfırlama anlamına gelmektedir.

Şimdiye kadar tartışılan üç perspektifin toplum güvenliğine bakışı şu şekildedir: İlk olarak, toplum güvenliği, bir devletin toplumun dağılması veya ona karşı dönmesi dolayısıyla devletin istikrarsızlaşabileceği durumlar nedeniyle, devleti topluma karşı güvenli hale getirme manasına gelmektedir. Devletsiz bir toplumun ya da bir devlet içindeki bir azınlığın güçlenmesi devlet tarafından bir güvenlik problemi olarak görülebilir (Kurt, 2015:468).

İkinci olarak, genişleyen güvenlik konseptinin konvansiyonel-eleştirel yaklaşımının, göçmenlerin ve sığınmacıların devlete gerçekten bir güvenlik problemi oluşturup oluşturmayacağına ilişkin bir tartışmaya saplanması muhtemeldir.

Üçüncü olarak, söylem yaklaşımı, özellikle kimlikle ilgili problemlerin ne zaman ve nasıl toplum tarafından güvenlik tabirleriyle ele alınması anlamında, kimlikle ilgili kesin meselelerin güvenlikleştirilmesine yol açan mekanizmaların hayata geçirilmesine de işaret etmektedir (Kurt, 2015:469).

İstanbul'da yaşamakta olan Suriyeli vatandaşlara gelince, onların burada genel olarak sıcak karşılandıklarına göre soykırım ve etnik temizlik gibi riskler söz konusu değildir. Bununla birlikte görüşme yaptığımız çoğu katılımcılar Suriye topluluğun bir parçası oldukları için kendilerini sonuna kadar güvenli hissetmediklerini belirttiler. Onları güvensiz hissettiren şeyler, yerli halktan saldırılar veya dillerinin ve kültürünün ortadan kalkması değildir. Suriyelileri güvensiz hissettiren durumlar,

çoğu zaman sosyal tecrit, Türk topluluğuna entegrasyon zorluğu ve yerel halkla gerilim olaylarıdır. Mülakat yaptığımız 15 kişiden sadece ikisi yerel halkla yakın ilişki kurmaya başardığını bildirdi.

Şekil 4: Yerlilerle ilişkiler

38 yaşındaki Jamal Türklere entegrasyon zorluğunun sebebini şöyle açıkladı:

“Çok zor. Pek fazla Türk arkadaşım yok. Beni sadece bir Suriyeli mülteci olarak kabul ettiklerinden dolayı arkadaşlık yapmak zor. Hiçbir şeye sahip olmadığımızı, hiçbir şey bilmediğimizi, eğitim görmediğimizi, dillerini bilmediğimizi düşünüyorlar. Bu kültürel bir cahilliktir. Türk arkadaşlar edinmek zoruma gidiyor. Çoğu zaman birisi sana iyi davranır, daha sonra senin Suriyeli olduğunu öğrenince iyi davranmaktan vazgeçiyor. Her zaman böyle oluyor.”

Fatima (26 yaşında) da yerli Türklerle güvenilir ilişki kuramadığını söylüyor:

“Üniversitedeki insanlarla iyi geçiniyorum. Beni meslektaşları olarak kabul ediyorlar. Irkçılıkla karşılaştığımı da söyleyemem, fakat Türklerden tek bir yakın arkadaşım bile yok.”

26 yaşındaki Mohammed İstanbul'da güvensiz hissetmesinin ilk sebebinin sosyal izolasyondan ve güvenli sosyal alana sahip olamadığından kaynaklandığını açıklıyor:

“Sosyal izolasyonu hissediyorum. Ara sıra İstanbul'da kendimi güvensiz hissediyorum, çünkü güvenli olduğum alanı kaybettiğimden beri hep yalnızım. İyi ilişki kurabildiğim arkadaşlarımdan birisi İstanbul'dan ayrıldığı zaman bazen kendimi daha da güvensiz hissediyorum. Evet, bu kendimi en çok güvensiz hissettiğim durumlardandır. Çalışma ve yaşam koşulları şimdi daha iyi ama bu üçüncü durum beni her zaman rahatsız ediyor.

Şöyle bir şey de var: Diğer mültecilerle nötr bir ilişkim var, fakat burada Türkiye'de yani, benim hayatımı kötü yönde etkileyebilecek mültecilere karşı ben de sert davranmak zorundayım. Uygunsuz davranan bir Suriyeliyi görürsem, Türklerden önce onu sınır dışı etmeyi ben savunurum.”

26 yaşındaki Fuat topluma ayak uyduramama hissi ile birlikte bir nevi ayrımcılık tecrübesini de yaşadı:

“Kısaca anlatmak gerekirse, ara sıra ayrımcılığa maruz kalıyorum. Bana iyi davranan insan çok, hatta benim Suriyeli olduğumu öğrenince daha da iyi davranmaya başlıyorlar bazıları. Ama aynı zamanda bundan sonra beni görmek istemeyenler de oluyor. Genelde “Günaydın” deyip geçenler benim Suriyeli olduğumu öğrenince artık bir şey demeden geçip gidiyorlar.

Üniversitede hocalarımdan daha akademik bir yaklaşım göstereceklerini bekliyordum. Ancak beni diğer öğrencilerden daha az değerli birisi olarak algıladıklarını hissediyorum. Örneğin, başka ülkelerden diyelim Körfez ülkelerinden gelen öğrencilerin daha değerli olduklarını düşünüyorlar, ama Suriyeli birisi olmama rağmen dış hekimisi olarak ben onlardan hem teorik hem de pratik bilgilerde daha iyiyim. Çok çalışkan bir öğrenciyim, buna rağmen hocalarının dikkatini çekemiyorum, çünkü hocalar yeteneklerimin çok düşük olduğunu düşünüyorlar. Bana dikkat etmek için bile çalışmıyorlar, bu yüzden sürekli bu bilgilere sahip olduğumu kanıtlamak zorundayım.”

Dina (23 yaşında) kendisini güvenli hissetmekte yardımcı olacak yerlilerle daha sıkı ilişki kuramıyor ve Suriyeli olmasının olumlu ve olumsuz yönlerini şöyle açıklıyor:

“Bazı komşular gerçekten de çok sinirli ve hatta kıskanç davranıyorlar. Sanki bu kötü duruma düşen Suriyelilerin kıskanılacak yönleri var. İnsanlar, hükümet bize para ve ev veriyorlar diyorlar. İnsanların bu hikayeleri nereden duyduklarını bilemiyorum. Bu mülakatlar sırasında seninle konuşan her Suriyeli eminim ki aynısını demiştir. Evet, aldığımız bir koruma var ama bana gelip, ah sen Suriyelisin, sana her şey bedava veriyorlar, ücret ödmeden üniversitede okuyorsun, para alıyorsun, diyenler var. Ama işte bu “bedavaları” nereden alabilirim acaba çok merak ediyorum. Ailemde 6 kişi var.

Aynı zamanda çok dindar Türkler de var. Onlarla aynı dini paylaştığımız, Müslüman olduğumuz için bize çok iyi yaklaşıyorlar. Bence bu çok samimi bir davranış ama bu da çok farklı bir yerden geliyor. Böylece bir tarafta aynı dine bağlı olduğumuz için bizi çok seven insanlar var, diğer taraftan ise geçmişimizden nefret edenler vardır.

Türklerle daha iyi ilişki kurmak isterdim. Daha iyi bağlantılar kurmak için Türkçemi sürekli geliştiriyorum. 7 sene sonra da hala ümidim var.”

24 yaşındaki Tarek, yerli insanlarla etkileşime gelince hem olumlu hem de olumsuz örneklerin mevcut olduğunu ifade etmektedir. Türk halkının olumsuz tutumları ve gerginliği, Suriyelilerin hükümetten para almaları ve her şeyden ücretsiz olarak faydalandıkları ile ilgilidir. Ama bu doğru bir bilgi değildir. Tarek şöyle devam etti:

“Suriyelilerin her şeyi ücretsiz olarak aldıkları ile ilgili sahte haberlerle birlikte daha iki şey vardır. İlk olarak; Türkiye’ye geldiğimiz için ve Türklerin bizim Türkiye’den ayrılmanızı istediklerinden dolayı kira fiyatları çok arttı. İkincisi de hükümettir. Hükümet, devlet paraları sürekli olarak bizim için harcadıklarını söylerse yerliler şüphesiz bize olumsuz bakarlar. Çünkü kendi ceplerinden bize para verdiklerini düşünürler. Halbuki durum böyle değil. Avrupa Birliği’ nin Suriyeli mülteci krizini çözmek için verdiği paradır bu.”

Tarek röportajı iki güzel hikaye ile bitirmek istedi:

“Birisi ben çok hastayken yataktan kalkamayacak durumdayken oldu. Bir Türk arkadaşım geldi, bana baktı, yardım etti. İkincisi ise dolmuştayken iki cep telefonumu ve cüzdanımı kaybettiğimde oldu. Birisinin artık eşyalarımı almış olduğunu düşündüm, fakat dolmuşa döndüğümde şoför bana telefonlarımı ve cüzdanımı uzattı. Dedi ki dolmuştan birisi bunları bana getirdi. Cüzdanımda her şey yerindeydi. Bu iki olay kendimi burada iyi hissetmek için yardımcı oldu. Türkiye-Suriye insanları arasındaki ilişkilere gelince daha çok böyle olumlu tecrübeleri kesinlikle paylaşmalıyız.”

Sosyal izolasyon, yerlilerle gerginlik, Türk toplumuna entegrasyon zorluğu veya belirsiz ve güvensiz gelecek nedeniyle entegrasyon irade eksikliği hep beraber topluluk güvenliği bakımından değişik tehditlere yol açmaktadır. Bu aynı şekilde güvenliğinin diğer boyutlarını da etkilemektedir. Kişisel güvenlik, ekonomik veya siyasal güvenlik boyutları ile birlikte sağlık güvenliği ve söz konusudur. Sağlık güvenliği aşağıdaki bölümde incelenecektir.

Her iki toplum kesimini de yakından ilgilendiren toplumsal kabul ve uyum süreci, karşılıklı gerçekleşmesi gereken, çift yönlü bir süreci ifade etmektedir. Toplumsal kabul, belirli görüşlerin, önlemlerin, öneri ve kararların, toplumsal gruplar tarafından onay alması (Mütevellioglu, 2006) olarak tanımlanmaktadır.

3.5. Gıdaya erişim güvenliği

İnsanın en temel ihtiyaçlarından olan beslenme ve sağlıklı yaşam, gıda güvenliği esasıyla mümkündür. Dünyadaki birçok yeni hastalığın türeyişi gıda güvenliğinin önemini göstermiştir. Gıda güvenliğinin en dar anlamda hedefi; üretilen ürünlerin tüketicilere, biyolojik fiziksel ve kimyasal açıdan da yaşadığımız çevreye zarar vermemesidir (Tayar:2010).

Gıda güvenliği, bütün insanların temel gıdalara hem fiziksel hem de ekonomik erişime her zaman sahip olma anlamına gelmektedir. Bu, sadece hayatta kalmak için

yeterli yiyeceğin olması ile sınırlanmamaktadır. Aynı zamanda bu, insanların gıdaya hazır erişime sahip olmalarını gerektirmektedir. Yani gıda güvenliği, insanların kendi güçleriyle üreterek, hazır gıdayı satın alarak veya halka açık gıda dağıtım sisteminden faydalanarak gıda hakkına sahip olmaları demektir. Böylece gıda mevcudiyeti, gıda güvenliği için gerekli bir şart olmakla beraber tek başına yeterli bir şart değildir.

Gıda güvenliği 4 temel ilkeye dayanmaktadır:

- mevcudiyet (gıda mevcudiyeti, üretim, dağıtım ve değişim aracılığıyla insanların gıda ihtiyaçlarını karşılamaktır);
- erişim (gıdaya erişim, gıdanın satın alınabilirliği ve paylaşılmasıyla yanı sıra bireylerin ve hanehalkların tercihleriyle ifade edilmektedir)
- kullanım (kullanılan gıdalar güvenli olmalı ve bireylerin fizyolojik gereksinimlerinin karşılaması için yeterli olmalıdır)
- stabilite (gıda stabilitesi zaman içerisinde gıdayı elde etme yeteneği anlamına gelmektedir).

Genel olarak yerel yönetimler, Suriyeli vatandaşları mevcut hizmetlere entegre ederek fakir ve muhtaç ailelere yardım programı çerçevesinde bu mültecilere yiyecek veya ev eşyası bağışları gibi sosyal yardım programlarını sunmaktadır. Bunların çoğu, bağış dağıtımının mültecilere yardım etmenin önemli bir yöntem olduğunu düşünmektedir (Woods ve Kayali, 2017:14).

Belediyeler doğrudan finansal destek sağlayamamaktadır. Ekmek, su, süt ve deterjan gibi temel ihtiyaçları karşılayacak özel yardım kartları dağıtılmaktadır. Bu kartlarla mülteciler günlük tedariklerini sözleşmeli marketlerden / süpermarketlerden alabilmektedir, fakat bu kartlar nakit değişimi veya da lüks ürünler satın alma için kullanılamaz (Erdoğan, 2017:79).

Görüşme yaptığımız 15 katılımcıdan hiçbirisi bu kartlardan faydalanma imkanına sahip olmamıştı. Bununla birlikte hiç birisi gıda konusunda herhangi bir yardım alabildiğini belirtmedi.

Şekil 5: Yardım kartları

Katılımcıların bir kısmı, gıda mevcudiyeti, gıdaya erişim, gıda kullanımı ve stabilitesi ile ilgili günlük hayatta sorun yaşadıklarını belirtti. Aynı zamanda katılımcılar, yukarıda bahsettiğimiz kartları kullanmaya başlarsa veya gıda konusunda herhangi bir yardım almaya başlarsa, kendilerini daha kötü ve daha az güvende hissedeceklerini dile getirdiler.

3.5.1. Gıdaya erişimde sorunlar

Fuat, beslenmeye erişim konusunda endişe duyan insanlardan birisidir. Diğer yandan kendisi, gıda konusunda yardım istemek onu daha da savunmasız hale getireceğini düşünüyor:

“Türk Kızılayı Suriyeli mültecilere her ay kartlar veriyor. Bu kartlarda yaklaşık 100 lira vardır. Bu kartı alabilmen için başvuru yapıyorsun ve birkaç ay beklemek zorundasın. Kartlar da kişi başı için verilmez, aile için verilir. Ve bu ailede en az dört çocuğun bulunması gerektirir. Diyelim ki, maddi durumum pek iyi değil ve ihtiyaç duyduğum yiyecekleri karşılamakta zorluk çekiyorum, ama Suriye’de güzel ve

zengin denilecek hayatım vardı. Organizasyonlara gidip gıda yardımını istemek benim zoruma gider. Bunun yerine gider çalışırım, para kazanarak ihtiyaçlarımı karşılamaya tercih ederim. Yemek yardımını istemek kendime olan güvenimi düşürür. Eskiden insanlara ben yardım ederdim, herhangi bir yardım, yemek isteyen birisi değildim.”

Kasım şunları söyledi:

“Ailemiz 7 kişiden ibarettir. Ben ailenin en büyük çocuğuyum, 4 tane kardeşim var. Babam çalışmıyor, Suriye’den getirdiğimiz para ile geçinmeye çalışıyoruz. Yiyecek konusunda bazen ihtiyaçlarımızı karşılayamıyoruz. Burada her şeyi satın almak zorundayız; İstanbul’da yaşarken hayvan besleyemiyorsun, sebze ve meyve yetiştiremiyorsun. Bu şehirde herkesin yaptığı gibi suyu bile satın almamız gerekiyor. Biz de yedi kişiyiz. 20 litre su ancak iki güne yeter.”

3.5.2. Gıda stabilitesi

Dina, zamanla gıda alabilme korkusuyla ilgili düşüncelerini bildirdi:

“Paramızın ana kaynağı, babamın Suriye’de kazandığı paralardır. En büyük endişemiz, paralar bir gün bitecek diye. Ve hala güvenilir bir gıda kaynağına sahip değiliz. Bu bizi çok güvensiz hissettiriyor. Gelecek bize ne getireceğini bilmiyorum. Nasıl yaşayacağımızı bilmiyorum. Türk Kızılayının para kartlarını dağıttığını duymuştum, ama bu kartlar sadece çok kötü durumda olan ailelere verildi diye biliyorum. Ve sadece aylık yüz liradır, çok az. Tanıdığım Suriyelilerden çoğu bu kartları almamış.”

Amir da, gıdaya erişim ve gıda stabilitesi ile ilgili endişelerini dile getirdi:

“Sabit bir para kaynağım yoktur ve bu yüzden de sabit bir yemek kaynağım da yok. Ara sıra arkadaşımdan borç para alırım, sonra borcumu geri veriyorum, sonra da tekrar borç almak zorunda kalıyorum. Dengesiz bir durum, ve bunu bilmek bile beni çok rahatsız ediyor. Hayatta kalmak için elimden geleni yapıyorum, iş bulmaya çalışıyorum, çünkü ailem bana para gönderemiyor. Spor eğitmeni, çevirmenlik gibi işler oluyor ara sıra, ama sabit bir işe sahip değilim.”

Örneklerden görüldüğü gibi gıda güvenliği büyük ölçüde ekonomik güvenliğe bağlı kalmaktadır. Ayrıca, sağlık durumunu, gıda kalitesi ve gıda miktarı doğrudan etkilemektedir. Gıda güvensizliğinin sağlık üzerine olan etkileri, artan demir eksikliği anemisi, hipertansiyon, diyabet, akut enfeksiyonlar, kronik hastalık ve özellikle çocuklar için gelişimsel ve zihinsel sağlık sorunları olarak sıralanabilir (Weinreb, 2002:110). Sağlık güvenliği durumu, insan güvenliğinin birkaç boyutunun üst üste gelebileceği ve bir boyutun risklerinin bir başkası için risk oluşturduğu veya riskini arttığı için mükemmel bir örnektir.

3.6.Sağlık hizmetlerine erişim

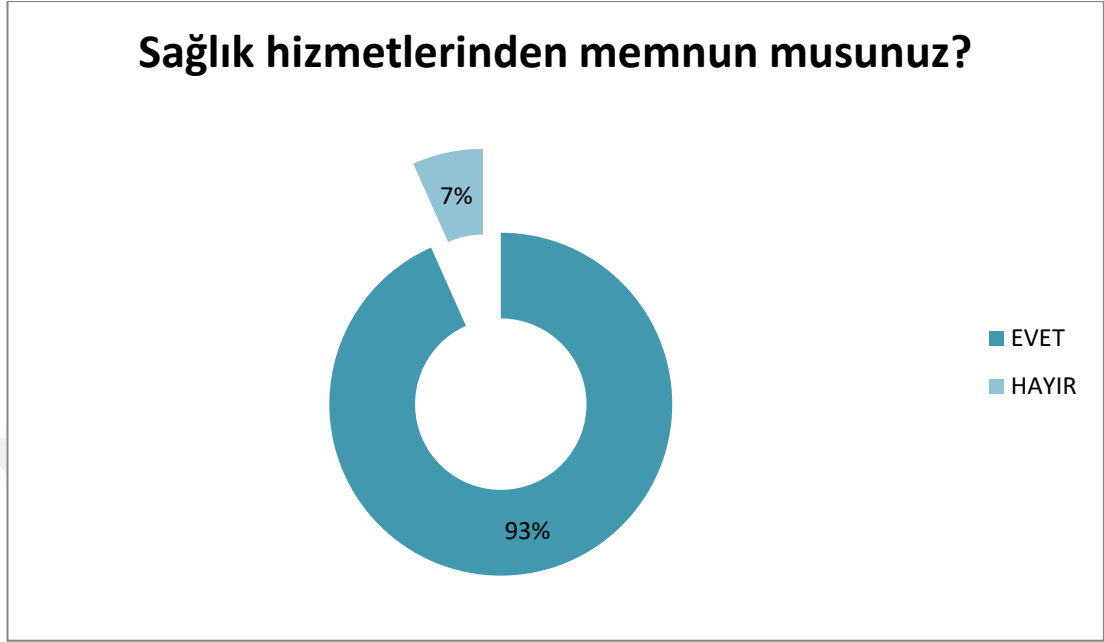
Sağlık güvenliği, hastalıklardan ve sağlıksız yaşam tarzından minimum korumaya sahip olma anlamına gelmektedir. Sağlık güvenliğine yönelik başlıca tehditleri, doktor ve ilaçlar gibi sağlık tesislerine erişim zorluğu, temiz su eksikliği, hava kirliliği, hijyen eksikliği, sağlıksız beslenme ve düşük kaliteli çevre olarak sıralayabiliriz.

Ekim 2014'te çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği'yle, Suriye'den gelen, Geçici Barınma Merkezleri'nin (kamplar) içinde ya da dışında kalan tüm kayıtlı mültecilerin sağlık hizmetlerine ücretsiz erişim hakkı tanınmıştır.

Mültecilerin belirli sağlık ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Sağlık Bakanlığı tarafından kurulan Göçmen Sağlık Merkezleri'nde standart sağlık personelleri dışında çevirmenler, fizyologlar ve sosyal hizmet uzmanları yer almaktadır. Genellikle, merkezlerde Suriyeli doktorlar da çalışabilirler. Sağlık merkezleri haftaiçi her gün 08:00 ile 17:00 saatleri arasında ücretsiz olarak hizmet vermektedir. İlaçlar da ücretsizdir.

Görüşme yaptığımız 15 kişiden sadece birisi kendisine sunulan sağlık hizmetinden memnun kalmamıştı.

Şekil 6: Sağlık hizmeti

İnsan eliyle yapılan felaketlerden kaçan mülteciler, yerinden edilme deneyiminin yol açtığı travma, çatışma durumlarında maruz kalınan şiddet ve göç esnasında ve sonrasında maruz kaldıkları zorlu yaşam koşulları (yiyecek, su ve hijyen eksikliği) sebebiyle kimi sağlık risklerine karşı savunmasız hale gelirler. Kitlesel mülteci akını ile ilişkilendirilen sağlık problemleri arasında şiddetli zihinsel hastalıklara ek olarak; enfeksiyöz, bulaşıcı, bulaşıcı olmayan veya kronik hastalıklar da yer almaktadır.

Yerinden edilmiş kitlelerde en çok rastlanılan kimi sağlık sorunları listelenmiştir: ishal hastalıkları, kızamık, sıtma, solunum enfeksiyonları, yetersiz beslenme, anemi, çocuklarda büyüme ve gelişimsel bozukluklar, fiziksel şiddet, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, kronik hastalıklar, hamilelik ve çocuk doğum komplikasyonları, depresyon, kaygı bozukluğu, uyku bozukluğu ve travma sonrası stres bozukluğu gibi zihinsel hastalıklar ve başka.

Son yıllarda yaşadıkları travma ve tehlike altındaki hayat tarzlarından dolayı Suriyeli mülteciler yerli Türk vatandaşlarına göre sağlık güvenliği bakımından daha yüksek risk altındadırlar. Ayrıca, mültecilerin sağlık hizmetlerine erişimi, dil engelinden kayıt sorununa kadar çeşitli problemlerden dolayı kısıtlanmaktadır.

Türkiye’deki sağlık sisteminin olağanüstü emici kapasitesine rağmen, çatışma ortamından gelen 3,5 milyonu aşkın ek nüfusun bu sisteme etkileri azımsanamaz.

24 yaşlı Tarek sağlık sistemiyle memnun kaldığını, fakat bununla ilgili sahip olduğu endişeleri de bildirdi:

“Çok zamanlarda sağlık hizmetine ihtiyacım vardı ve hiç bir zaman reddedilmedim. İlaçları da ücretsiz olarak alabildim. Sağlık hizmetlerine ve ilaçlara erişime gerçekten de sahip olduğumuzu onaylamak isterim, fakat bunun sağlığınıza karşı ek bir tehdit olduğunu düşünüyorum, çünkü bundan dolayı da Türk vatandaşları bize karşı iyi davranmayabilirler.”

Fuat sağlık hizmetine erişim konusunda aynısı söyledi:

“Gözlerimi ve kanımı kontrol etmek için gitmiştim. Aldığım hizmetten çok memnun kaldım. Belki bazı insanlar bazı problemlerle karşılaştı, fakat ben hiç bir sorun yaşamadım. Bazen tabii Suriyeliler kimlikleri ve sigortaları olmadan sağlık hizmetini isterler. Bu mümkün değildir. Hükümet, Türkiye’de bulunan Suriyeli mültecilerin gerçek sayısını bilmek için sağlık hizmetini belgeleri olmayanlara sunulmasını istemedi.”

Dina (23 yaşında), sağlık hizmetlerine erişemeyen Suriyeli mültecilerin var olduğunu dile getirdi:

“Ama onların ne ikamet izni, ne de kimlikleri vardır. Bundan dolayı istedikleri sağlık hizmetini alamadılar. Benden yardım bile isteyenler vardı, ama ben onlar için hiç bir şey yapamıyorum. Suriyeliler, sağlık hizmetine erişebilsinler diye hükümet onları belge başvurmalarına teşvik ediyor.”

Bununla birlikte 25 yaşındaki Sara, doktorlardan, belgeleri olmadan hizmet almanın bir örneğidir:

“Stres ve genel olarak kötü sağlık durumundan dolayı hayatımın o anında bilincimi kaybetmiş gibiydim. Ambulansta çalışan sağlık elemanları bana yardımcı oldular. Yanımda hiçbir belgem yoktu, kimliğim yurttaydı, ama arkadaşım benim Suriyeli olduğumu söyleyince doktorlar bana hemen yardım ettiler.”

Mülakata katılanların hepsi Türkiye'ye, sunmuş olduğu ücretsiz sağlık hizmetinden dolayı minnettar olduklarını ifade ettiler. Bununla birlikte sağlık alanındaki güvensizlikleri, psikolojik desteğe nasıl ulaşacakları konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları ile başlamaktadır. Günlük hayatta normal hayat yaşamaya çalışırken katılımcılar öncelikle zihinsel sağlık konularında uzmanların mevcudiyeti ile ilgili endişelerini dile getirdiler. İkinci sorun ise yardım edebilecek yetenekli uzmanların çok pahalı oldukları ve bu uzmanların devlet sağlık merkezlerinde çalışmamaları ile ilgilidir.

Mohammed (26 yaşında) zihinsel sağlık ile ilgili endişelerini bildirdi:

“Gerçekten de psikolojik yardıma ihtiyacım var. Bazı mülteci topluluk merkezlerinin var olduğunu biliyorum fakat onlara güvenemiyorum, çünkü orada beni gerçekten anlayacak uzmanların çalıştığını düşünmüyorum. Geçenlerde burada Türkiye’de bir uzman buldum, ama fiyatı çok yüksekti. Sadece bir defa gidebildim. Ama sorunumu çözmek için veya en azından mevcut durumumu biraz iyileştirmek için uzmanla belli bir süre görüşmem lazım. Buna param yetmedi tabi ve bırakmak zorunda kaldım. Bana yardım edebilecek ve bu kadar pahalı olamayacak uzmanı nereden bulabileceğimi bilmiyorum.”

3.6.1. Sağlık sorunları

Araştırmamıza katılanların çoğunluğu travma sonrası stres olayları, uyku bozukluğu, depresyon, umutsuzluk hissi, intihar düşünceleri gibi ruh sağlığı sorunlarından şikayetçi ediyorlar. Şu anda Fatih’te yerleşen Bezmialem Hastanesinde çalışan Cezayirli psikolog İbrahim Bouzdani, Suriyeli müşterileri arasında en çok rastlanan hastalıklar, depresyon, bipolar bozukluk, duygudurum dalgalanmaları, psikotik bozukluklar olduğunu belirtti. Çocuklar arasında ise en çok konuşma sürecinin gecikmesi veya çocukların hiç konuşmaması olaylarına rastlanmaktadır (Dark, 2016).

Şekil 7: Psikolojik zorluklar

Yukarıda zikrettiğimiz Mohammed dışında sadece daha iki kişi karşılaştıkları psikolojik sorunlarından bahsetmeye razı oldular.

Dina, 23 yaşında:

“İstanbul’da bulunduğum süreçte hastanelere gittim ve hem fiziksel hem de psikolojik yardım almıştım. Anksiyete, yaygın anksiyete bozukluğu ve depresyonum vardı. Buraya yasal olarak geldim ve tüm evraklarım ve sigortam var olduğu için devlet hastanesine gittim ve orada tedavi aldım. Genelde devlet hastaneleri sıkça en iyi hastanelerden sayılmaz, ama ben gerçekten iyi bir tedavi alabildim. Özel hastaneye gidemem, özellikle psikolojik sorunlara gelince. İyi uzmanların benim için çok pahalı olduğunu biliyorum.”

Sara, 25 yaşında:

“Psikolojik desteğe hala ihtiyacım vardır. Hala problemlerim vardır ve uzmanla görüşmem gerektiğini biliyorum. Bunu hala yapamadım, çünkü beni anlayacak iyi bir psikolog bulamam diye korkuyorum. Benimle aynı tecrübeyi paylaşan birisine ihtiyacım var, o durumda ona güvenebilirim. Pek çok Suriyeliye psikolojik yardım lazım. Ama beni dinlemeden bana ilaç verecekler diye korkuyorum.

Aldığım yardımın tek kaynağı bugün ailem ve arkadaşlarımdır. Dua etmek de bana çok yardım ediyor. Din bana güç veriyor. Depresyon ve anksiyetem vardı, ama bunlar geçti. Fakat kendimi yine güvensiz hissetmeye başlıyorum.

Doğal olarak bir şey olduğunda her zaman duruma uygun bir şekilde davranırdım. Şimdi ise sinirlenmeyi bile beceremiyorum, sakin ve pasif oluyorum. Geçen yıllarda olup bitenler beni olumsuz yönde etkiledi ve bu problem büyüdükçe büyüyor. Genel olarak güçlü kişiliğe sahibim, savaşıyorum, ama şimdi çok sakınım. Uyuyamıyorum, yemek yiyemiyorum. Geçen hafta sadece üç defa yemek yedim. Anlatamayacağım bir şekilde korku hissediyorum. Hayatımı bile kontrol edemediğimden kendimi güvensiz hissediyorum.”

Sonuç olarak ülkelerini terk eden ve İstanbul gibi büyük bir şehirde hayatlarını tekrar kurmaya çalışan Suriyeli mülteciler genel olarak ciddi zihinsel travmalarına maruz kalmaktadır. Bu bozuklukların temeli yer değiştirmek deneyiminden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte onları bu konuda daha fazla tetikleyen durum, kendilerini bulundukları ortamda güvensiz hissetmeleri ve sosyal izolasyonda olmaları ile devam etmektedir. Türkiye hükümetinin, belgeleri olan her Suriyelinin ücretsiz sağlık hizmetlerine erişme imkanlarını sağladığına rağmen, bunu yapmayan bir çok mülteci vardır. Bu durumun ilk sebebi dil sorunudur. Türkçeyi bilmeyen Suriyeliler problemlerini yeterli kadar anlatamayacaklarından korkmaktadır. İkinci olarak, bazı durumlarda yardım kullanılabilirliği hakkında bilgi eksikliği söz konusudur. Üçüncü, zihinsel sağlık konusuna gelince istedikleri yardımı alamayacaklar veya alacaklarsa bu yardımın çok pahalı olacak korkuları bulunmaktadır.

3.7.Çevre güvenliği

Çevre güvenliği, kısa ve uzun vadede insanları doğanın yıkıcı etkilerinden ve doğadaki insan kaynaklı tehditlerden korumaktır. Çevre güvenliğine yönelik en yaygın tehditler şunlardır: Hava kirliliği, çevre kirliliği, temiz su kaynaklarının azalması, çevrenin tahrip edilmesi, ormanların azalması ve çölleşmedir. Ülkelerin karşılaştığı çevresel tehditler, yerel ekosistemlerin ve küresel sistemin zararlarının

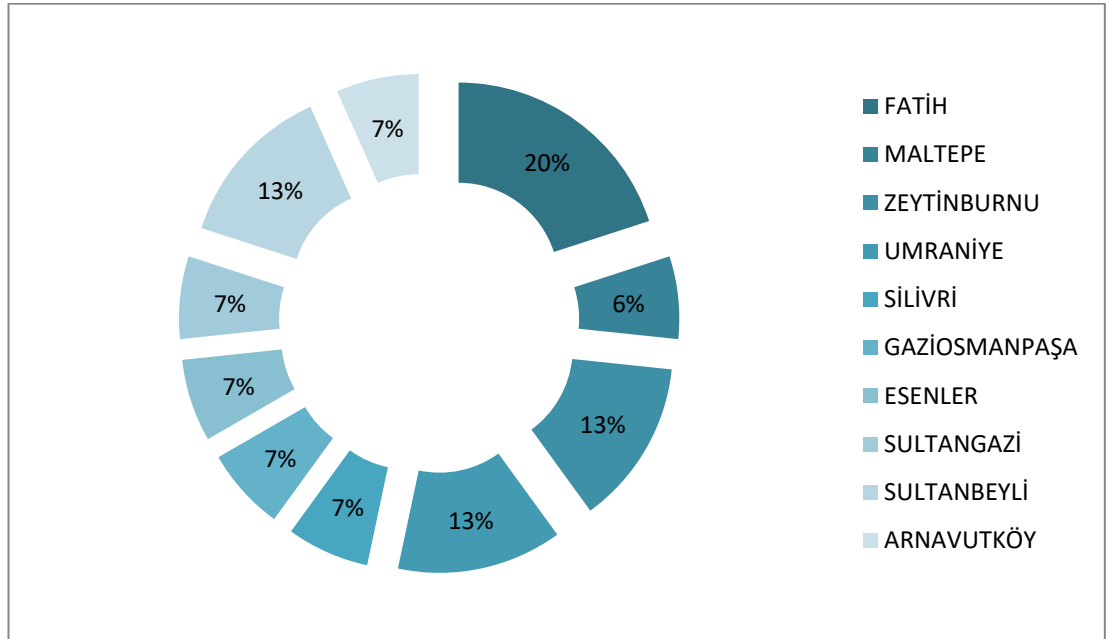
birleşimidir. Odaklanma noktasında ise insan temelli anlayışın çevresel güvensizlik mantığının da çevresel yıkım, çevresel bozulma, iklim değişikliği, kaynak kıtlığı, kötü yönetilen kaynaklar, şiddet, çatışma gibi benzeri güvensizlik halleri belirlenebilir (Çukur:2016).

İstanbul'daki Suriyeli mültecilerin büyük çoğunluğu şüpheli temizlik şartlarına ve kirli ortamlara sahip daha az gelişmiş belediyelerde yaşamaktadır. Bu durum, yaşam kalitesini olumsuz yönden etkilemektedir. Görüşme sırasında da katılımcılar barınma ve yaşam koşullarının büyük bir endişe kaynağı olduğunu belirttiler.

3.7.1. Çevre

Görüştüğümüz 15 katılımcıdan üçü Fatih'te oturmaktadır. Fatih, yaşam kalitesi endeksi (YKE) bakımından İstanbul'un beşinci belediyesidir. Katılımcıların bir tanesi Maltepe'de (YKE=10) kalmaktadır. İki katılımcı Zeytinburnu'da (YKE=18), daha ikisi Ümraniye'de (YKE=23) yaşamaktadır. Katılımcıların bir tanesi Silivri (YKE=32), bir tanesi ise Gaziosmanpaşa (YKE=33), bir tanesi Esenler (YKE=35) ve birisi Sultangazi (YKE=36) ilçelerinde yerleşmektedir. İki kişi Sultanbeyli'de (YKE=38) ve bir kişi Arnavutköy'de (YKE=39) kalmaktadır (bkz.: Tablo 4).

Şekil 8: Belediyeler

Dom mültecileri gibi Suriyeli mültecilerin en dezavantajlı grupları, Sulukule, Balat, Fikirtepe, Cibali ve Tarlabası gibi getto benzeri yerlerde kalmaktadır. Bunların çoğu şehrin kenar mahallelerinde veya şehir dışında terk edilmiş binalarda yaşamaktadır. Araştırmamıza katılan Suriyelilerin çoğu İstanbul'un dezavantajlı bölgelerinde oturmaktadır. Bununla birlikte İstanbul'daki su kalitesi genel olarak düşük olduğundan dolayı herkes içme için kullanılan suyu ya satın almak zorunda ya da filtre veya diğer su arıtma sistemlerinden faydalanmak zorunda kalmaktadır.

3.7.2. Barınma

Barınma, çoğu Suriyeli için büyük bir zorluktur. Belirsiz veya sabit olmayan gelire sahip olan insanlar için uygun evlerin çok pahalı olmakla birlikte, bazı durumlarda ev sahipleri evlerini Suriyelilere kiraya vermek istememektedir.

Ayrıca, mülteci hukukunda, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin 21. maddesine göre, Taraf Devletler, konut edinme bakımından, bu konu yasalar ve yönetmeliklerle düzenlendiği ya da kamu makamlarının kontrolüne tabi olduğu oranda, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 186 mülteciye, her halde genel olarak aynı şartlar altındaki yabancılara uygulanandan daha az olmayacak biçimde, mümkün olduğu kadar müsait bir muamele sağlayacaklardır.

Araştırmaya katılan iki kişi kötü barınma ile ilgili deneyimlerini paylaşmak istedi.

Amir (26):

“İstanbul’a 2014 yılında geldiğimde dört ay boyunca on dört kişi ile aynı evde kalmıştım. Son derece kötü bir tecrübeydi, yatak için üç yüz Türk lirası ödüyordum. Kaldığımız yerde sadece üç oda vardı, yani her odada beş kişi kalıyordu. Kaldığım insanlar iyiydi, ama aylarca dört kişi ile aynı odada, minicik bir odada kalmak inanılmaz derece zordur. Kendimi hapiste gibi hissediyordum.”

Mohammed da 2016 yılında İstanbul'a geldiğinde birçok kişi ile küçük bir yerde yaşamak zorunda kaldığını söyledi:

“Yirmi kişi ile beraber küçük bir dairede kalıyordum. Banyodan başlayıp odalara kadar her şeyi paylaşmak zorundaydık. Korkunçtu. Ara sıra şiddet olayları da oluyordu. Küçük bir alanda bu kadar çok erkeğin yaşaması bazılarını saldırgan ederdi. Buna ilave olarak kira fiyatı da çok yüksekti. Aylık yüz dolar ödüyordum.”

Yukarıda insani güvenliğin yedi boyutundan bahsedilmiştir. Çevre güvenliği bunlardan biri iken diğer boyutlar ile de yakından ilgilidir. Özellikle gıda güvenliği, sağlık güvenliği ve ekonomik güvenlik çevresel sorunların artışı ile beraber çok daha fazla bir şekilde tehdit altında olmaktadır (Erdem, 2016:267).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Suriye iç savaşı 13 milyon kişinin evini terk etmesine neden oldu. Evinden ayrılan Suriyelilerin yarısı ülke içinde, diğer yarısı ise komşu ülkelere. 2017 yılı sonu itibariyle en çok Suriyeli mültecinin Ortadoğu ülkelerinde bulunduğu, 1 milyon Suriyelinin de Avrupa’da olduğu açıklandı. Almanya’da 530 bin Suriyeli mülteci olduğu bildiriliyor. İsveç’te 110 bin, Avusturya’da ise 50 bin mülteci var.

Mülteci ve göç krizi, pek çok dünya ülkesinin yanı sıra Avrupa Birliği’nin de yeni zorluklarla başa çıkmaya hazır olmadığını gösterdi. Bu durum hem devletler hem de bu devletlerin mülteci ve sığınma sistemleri için büyük bir sınav olmuştur. Ekonomik ve politik olarak istikrarlı toplumlar bile bu baskıyla baş edemedi. Bazı ülkeler az sayıda mülteci kabul edebildi; bazı ülkeler sınırlarını günde 5 kişinin geçmesine izin verdi; bazı ülkeler duvarlar inşa ederek mültecilere sınırlarını geçmeye izin vermedi; diğerleri ise mültecilere yönelik “avlanma”, sistematik şiddet ve temel insan haklarını çiğneme faaliyetlerini kullandı.

Türkiye, en çok mülteci kabul eden bir devlettir. Mülteci nüfusu, kentin fiziksel ve sosyal altyapısını zorladı. Bazı bölgelerde mülteciler ve yerel halk temsilcileri arasında sosyal gerilimler gözlenmiştir. 2016’nın aynı dönemine kıyasla 2017’nin ikinci yarısında, Suriyeli mülteciler ile bağlantılı toplumsal gerginlik olaylarının sayısı yaklaşık üç kat artmıştır. Devlet paralarının haksız olarak Suriyeli mülteciler için kullanıldığı fikri ve işgücü piyasasındaki rekabet düşüncesi yerel sakinlerin hayal kırıklığını tetikledi. Suriyeliler ile Türkiye vatandaşlarının sosyal yardımlara erişim alanlarında rekabet içinde olması, özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi metropollerin bazı ilçelerinde Suriyelilere yönelik olumsuz algıyı körüklemektedir.

Sonuç olarak mülteciler ayrımcılık tehlikesini yaşamak zorunda kaldılar. Böyle bir durumun uzun vadeli bir sonucu, mültecilerin acil ihtiyaçlarının daha kolay karşılanması amacıyla kentsel yerleşim bölgeleri ve belediyeler etrafında toplanması ve Suriyeli mülteci nüfusun gettolaşması oldu.

Mültecilerin ülkeye giriş anından ve mülteci nüfusunun büyüdüğü zamanından itibaren hükümetin karşılaştıkları zorluklar için çözüm aranmaya başladı. Türkiye'nin Suriyeli mlteciiler ile ilgili sınır gvenliğ politikasi, 2011 yılı itibariyle mlteciilere açık kapı politikası uygulama nezdinde belki de doğal sınırlarına ulaşmıştır. Nitekim 900 km'lik duvar inşa projesinin ilanı bunun ilk göstergelerinden biri olmuştur (Bulut ve diğrleri, 2018:219).

“Açık kapı politikası”ndan yıllar sonra yarım milyondan fazla Suriyeli savaş tehdidinden korunma fırsatı bularak İstanbul'a geldi. Fakat İstanbul'da da karşılaştıkları tehditler bulunmaktadır. Araştırmamıza katılan Suriyeliler gelecekleri ile ilgili korku hissettiklerini ifade ettiler. Ayrımcılık, psikolojik sorunlar, ekonomik güvensizlik, Suriye rejiminden korku, işyerinde istismar, kötü yaşam koşulları, kaçakçılık gibi tehlikelerle yüz yüze karşılaştıklarından dolayı Suriyeli mlteciilerin oğ kendilerini güvensiz hissediyorlar. Tüm bu fiziksel tehditlere rağmen gvensizliğin en büyük nedeni sosyal izolasyon ve topluma kabul edilmeme sorunudur.

Türkiye, topraklarında bulunan ve geçici koruma altına aldığı 3,6 milyonu aşkın Suriyeli mültecinin entegrasyonu için birçok önemli adım attı. Ancak, bu sayının en az yarısını oluşturan genç nüfusun karşılaştığı sıkıntıların üstesinden henüz gelinemedi. oğ öfkelerinin üstesinden gelmeye, travmalarını atlatmaya ve kaybettiklerinin acısıyla başa çıkmaya alışıyor. Ayrıca, büyük bölümünün işe ihtiyaı var ya da yakında olacak. Tüm bu etkenler, ülkedeki bazı genç Suriyelileri, onları saflarına katmaya çalışan suç şebekeleri ya da militanların hedefi haline getiriyor. Başka bir sorun ise Suriyeli genç kızların, istismara açık oldukları, gayri resmi evliliklere zorlanmaları. Söz konusu genç nüfusun büyük kısmı okula gitmiyor. Genç nüfusun fazla olması nedeniyle, ihtiyaçlara gerektiği şekilde cevap verilmemesi, uzun vadede toplumsal gerilimleri arttırabilir.

İnsani güvenlik kavramına genel olarak yaklaşınca hükümetler nüfuslarının geçim ve itibarını sağlamada birincil rolü üstlenmektedir. Ancak son mülteci krizi bazı tehditlerin hükümet kontrolü dışında olduğunu göstermiştir. Bu tehlikeler, devletler, uluslararası ve bölgesel kuruluşlar ve sivil toplum arasında daha sıkı

işbiliğe ihtiyaç duyulduğunu vurguladı. Kentsel çevre olarak İstanbul'da yaşayan mültecilerin insani güvenliğinin sağlanmasında tüm aktörlerin etkileyici rolü vardır. Bir kavram olarak insani güvenlik son derece önemlidir, çünkü insani güvenlik tüm zorluk ve riskleri göstermekte, yerel kapasiteleri geliştirmekte, sosyal ağları güçlendirmekte ve kaynak ve politikaların tahsisinde tutarlılık sağlamaktadır.

Ayrıca insani güvenlik, ilgili aktörlerin cevaplarını daha uygun ve verimli bir şekilde entegre ederek hükümet, organizasyon ve insanların mevcut kapasitelerine dayanmaktadır. Bu durum, yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeydeki aktörlerin arasında kaynak, hedef ve sorumlulukların kullanımında iyi yönetim sağlamaktadır. İş ve harcamaların tekrarlanmasını ortadan kaldırmak son derece önemlidir.

İstanbul'daki ilçe belediyeleri, Göç İdaresi Müdürlüğü ve diğer yerel kamu kurumlar arasındaki koordinasyon eksikliğine cevap olarak büyükşehir belediyesinin ortak bir veri tabanı yönetmesi, ilçe belediyelerinin sağladığı hizmetleri koordine etmesi ve merkezi hükümet ve diğer devlet kurumlarıyla ilişkilerin sağlanması iyi bir çözüm olacaktır.

Son yıllarda Türkiye'de sürekli olarak büyümekte olan Suriyeli mülteci sayısı ülkenin hizmetleri üzerinde baskı yaratmaktadır. Hükümet, bir tarafta kendi vatandaşları, diğer tarafta Suriye nüfusu arasında gerildi. Türkiye, dengeyi bulmak ve Suriyelilerin temel korunmasını sağlamak amacıyla aşağıdaki kararları aldı:

Resim 4: En önemli kararlar

Bununla birlikte Türkiye hükümeti büyümekte olan sorunlar için geçici veya kalıcı çözümleri bulmaya çalışsa da, hala geliştirilmeye ihtiyaç duyan alanlar kalmaktadır.

Siyasal güvenlik, insanlar arasında hiçbir ayrımcılık olmadığını, insan haklarına saygı duyulduğunu, sadece haklı vakalarda zorla sınır dışı edilmesini, insanların Suriye rejimi veya diğer gruplar tarafından tehdit edilmediğini ve hareket özgürlüğünün sağlandığını garanti altına alır. Siyasal güvenliğin sağlanmasına doğru ilk atılacak adım tescildir. Kimlik kartları pek çok kapının açılmasını sağladığı için Türk hükümeti Suriyelileri kayıt yaptırmaya teşvik etmelidir. Türkiye Cumhuriyeti'nin sunduğu koruma ve hizmetlere erişebilmek için Suriyeli mültecilerin kayıtlı olmaları gerekmektedir. Askı takdirde kayıtlı olmayan mülteciler çok savunmasız koşullarla karşı karşıya kalabilmektedir. Hareket özgürlüğüne gelince, Suriyelilerin Türk şehirleri arasında serbestçe dolaşabilmeleri, daha iyi yaşam koşullarına erişim, daha iyi iş bulma, diğer şehirlerde sağlık hizmetini kullanma gibi birçok avantaj sağlayabilmektedir.

İktisadi güvenlikten başlasak olursak, işte istismar ve çocuk işçiliği durumları mümkün olabileceği kadar aza indirilmelidir. Bu araştırma için görüşmelere katılan katılımcıların hepsi İstanbul'a geldiklerinde en büyük kaygılarının işsizlik ve hayatta kalmak için para kazanma fırsatını bulma olarak belirttiler. Araştırmaya katılan 15 kişiden sadece bir tanesi yasal olarak çalışma izniyle çalışmaktadır. Bildiğimiz kadarıyla İstanbul'da ve genel olarak Türkiye'de yaşamakta olan Suriyeli mülteciler kural olarak çalışma izni ve resmi işleri olmadan çalışmaya devam etmektedir. 600.000 Suriyeli halihazırda kayıt dışı sektörde çalışmaktadır; bunlar çoğunlukla yerel halkın işgücünü kolaylıkla değiştirebilecekleri inşaat, mevsim tarım, ayakkabıcılık ve tekstil sektörlerde çalışmaktadır.

Her insan uygun çalışma koşullarını, yaptığı işe saygıyı ve harcanan emeğe göre maaş kazanmayı hak eder. Her çocuğun yorucu ve istismar işten korunma ve eğitim alma hakkı vardır. Ayrıca, çalışma izinlerinin verilmesi, bir çok Suriyelinin daha iyi iş ve yaşam şansına sahip olmalarını sağlayacaktır.

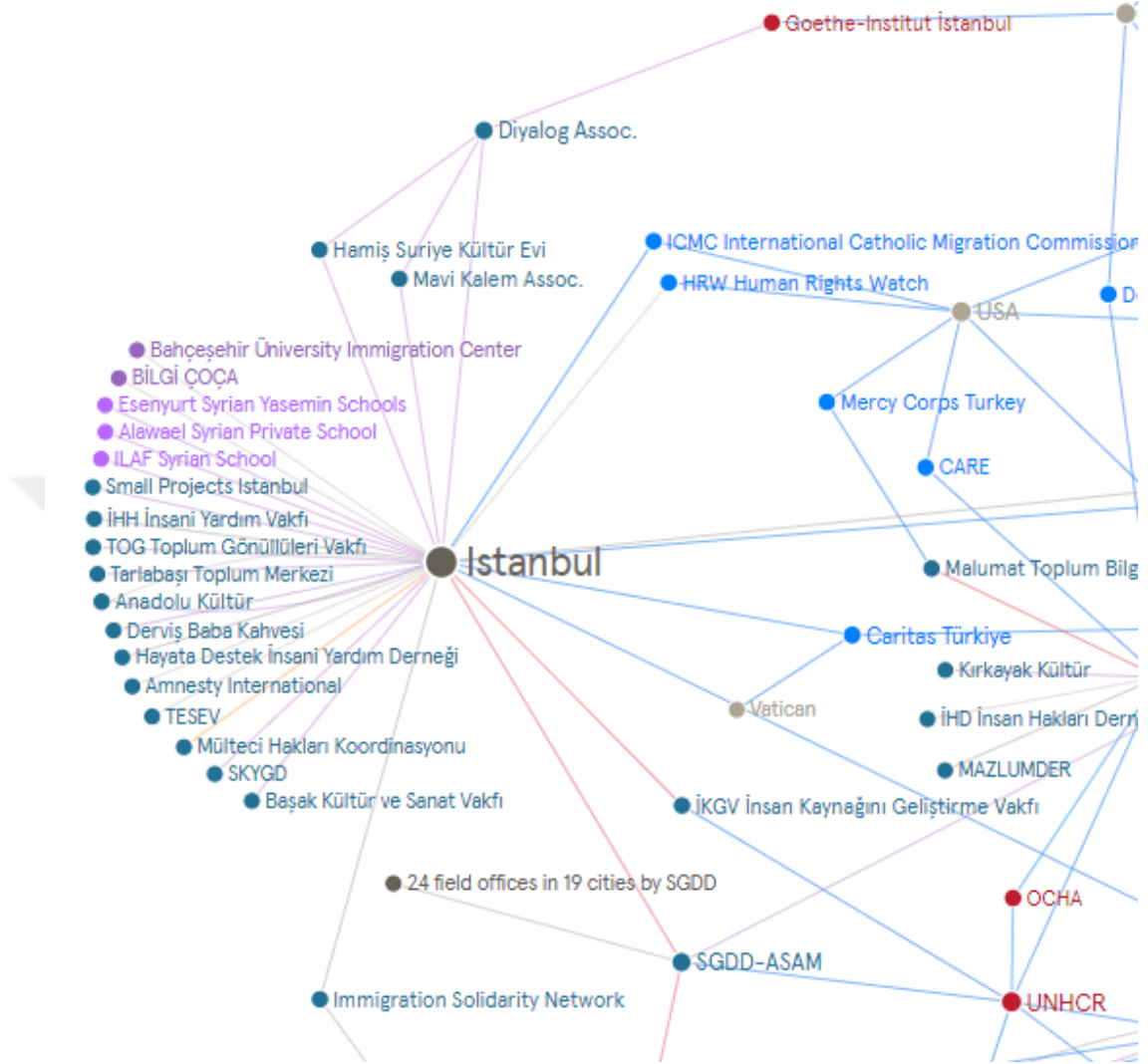
Kişisel güvenlik, çocuk evliliği veya aile içi şiddet gibi belirli uygulamaların yasaklanması ile geliştirilebilir. Aynı zamanda mültecileri yasal ve sosyal hakları konusunda bilgilendirebilecek danışmanlık oluşturma faaliyetleri de çok yararlı olacaktır. Bazı belediyeler mevcut hizmetlerle ilgili bilgileri paylaşmak ve aynı zamanda adli yardım sağlamak amacıyla bu merkezleri kurmuşlardır. Mülakat yaptığımız Suriyelilerden üç kadın ev içi şiddeti mağduru olduklarını bildirmiştir. İki erkek sokak şiddetine maruz kaldığını ve dört erkek kaçakçılığı yaşadığını ifade etmişlerdir.

Topluluk güvenliği ve ayrımcılık (siyasi güvenlik riski) risklerinin azaltılmasında eğitim programları, entegrasyon politikaları, hem yerel hem de Suriyelileri katılımcıları içeren projeler, Suriyelilerle ilgili gerçek haberleri içeren medya programları kullanılabilir. Mültecilerin yerli halka entegrasyonu, sosyal uyumu korumak için gerekmektedir. Diğer taraftan, yerel halkla diyalog her iki grup için de son derece önemlidir. Bu bağlamda, yerel yönetimlerin, sınırlı bir yeterlilik çerçevesi ve sınırlı kaynaklar dahilinde faaliyet göstermelerine rağmen, oynayacakları temel bir rol vardır. Bununla birlikte, bu yönetimlerin müdahaleleri, uluslararası toplum, özel sektör, sivil sektör ve genel olarak vatandaşlar da dahil olmak üzere çeşitli kurumsal aktörlerin ve sivil toplum aktörlerinin doğrudan eylemi veya koordinasyonu yoluyla Suriyelilerin dahil edilmesi için çok önemlidir.

Uyum süreci, birden çok parametrenin gözetildiği ve birçok kurum, kuruluşla birlikte aktif şekilde yürütülmesi gereken bütüncül bir anlayış gerektirmektedir. Kaya (2009), kapsamlı bir uyum sürecinin yaşanmasında sosyal ve ekonomik düzenlemelerin, sağlık ve eğitim hizmetlerinin, istihdam imkânı sağlanmasının ve sağlıklı konut alanları oluşturulmasının, uyum sürecinin temel taşlarını oluşturduğunu belirtmektedir (Yıldırım alp ve diğerleri, 2017: 112).

Sağlık güvenliğinin geliştirilmesi için pek fazla çözüm bulunmaz. Her ne kadar sağlık hizmetleri tüm kayıtlı Suriyeliler için ücretsiz olsa da, sağlık hizmetlerine erişim konusunda bazı engeller bulunmaktadır. İlk neden kimliklere

Kaynak: Cilga, 2018

Gıda güvenliği, bütün insanların temel gıdalara hem fiziksel hem de ekonomik erişime her zaman sahip olma anlamına gelmektedir. Genel olarak yerel yönetimler, Suriyeli vatandaşları mevcut hizmetlere entegre ederek fakir ve muhtaç ailelere yardım program çerçevesinde bu mültecilere yiyecek veya ev eşyası bağışları gibi sosyal yardım programlarını sunmaktadır. Görüşme yaptığımız 15 katılımcıdan hiçbirisi yardım kartlarından faydalanma imkanına sahip olmamıştı. Fakat, katılımcıların bir kısmı, gıda mevcudiyeti, gıdaya erişim, gıda kullanımı ve stabilitesi ile ilgili günlük hayatta sorun yaşadıklarını belirtti.

Çevre güvenliği, kısa ve uzun vadede insanları doğanın yıkıcı etkilerinden ve doğadaki insane kaynaklı tehditlerden korumaktır. İstanbul'daki Suriyeli mültecilerin büyük çoğunluğu şüpheli temizlik şartlarına ve kirli ortamlara sahip daha az gelişmiş belediyelerde yaşamaktadır. Görüşme sırasında da katılımcılar barınma ve yaşam koşullarının büyük bir endişe kaynağı olduğunu belirttiler.

Her yedi boyut birbirine bağlıdır. Örneğin, çevredeki güvensizlikler doğrudan hem sağlık hem de gıda güvenliği için tehditlerin nedeni olabilmektedir. Gıda eksikliği ve yetersiz beslenme bir kişinin veya tüm toplumun genel sağlığını doğrudan etkilemektedir.

Türkiye'de Afet ve Acil Durum Yönetimi Kurumu (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, AFAD) ve GİGMgeçici koruma, uluslararası koruma ve göçle ilgili tüm konulardan sorumlu olan ana kamu kurumlarıdır.

Bununla birlikte, bir yerde çok sayıda farklı hükümet, hükümet dışı, yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası aktör varsa, bu aktörlerin arasında iletişim ve koordinasyon sorunu ortaya çıkmaktadır. Bazen çabaların iki katına çıkması, ancak sonuçların hala eksik olması yaşanabilmektedir. Diğer bir sorun kuruluşların yaptığı çalışmalarının kontrol edilmediğinden kaynaklanmaktadır. Kuruluşların faaliyetleri izlenmiyorsa ve gerekli bir şekilde yönetilmiyorsa, bazı durumlarda finansal fonların boşa harcanması gözletilmektedir. İnsan krizini çözmek için büyük miktarda maddi ve manevi yardımın boşa kullanılmasının en iyi örneği Haiti örneğidir. Feci depremde sonra tüm dünya Haiti'ye yardımcı olmak istedi, adaya para ve diğer yardımlar gönderdi, ancak ne yazık ki, bugün bile, tüm bu maddi ve manevi desteğin nerede ve nereye kaybolduğu bilinmemektedir.

İstanbul'daki tüm belediyeler arasında, Sultanbeyli belediyesi, mültecilere yardım konusunda yeni standartlar uyguluyor. 2014 yılında Sultanbeyli, mültecilere sunulan tüm hizmetleri (hukuk danışmanlığı, yardım, sağlık, eğitim ve öğretim) entegre etmek için Mülteciler Toplum Merkezi adında çok verimli bir mülteci topluluğu merkezini kurmuştur. Merkezde çoğunluğu Suriyeli olan yaklaşık 70 kişi çalışıyor. Merkez, mülteciler ve Mülteciler ve Sığınmacılara Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği tarafından yönetilmektedir.

Sonuç olarak, mülteciler Cenevre Sözleşmesi ve diğerk ulusal/uluslararası mülteci kanunları ile güvence altına alınan insan haklarına ulaşamadıklarında çeşitli emniyetsizliklerle karşılaşmaktadırlar.

Bu açıdan bakıldığında, bir kavram olarak insani güvenlik normatif meseleyi açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Mülteciler ve onların emniyetsizliklerinin giderilmesi konusunda; yaşama hakkı, işkence yasağı, insanlık dışı ve küçültücü muamele yasağı, kölelik ve zorla alıştırma yasağı, hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı, düşünce ve vicdan özgürlüğü, ifade özgürlüğü, kişi özgürlüğü ve güvenliğı gibi temel insan haklarına dayanan kavramın uygulanması yararlı olacaktır. İnsani güvenlik kavramı tüm bu hakları barındıracak kadar kapsamlıdır ancak bunları uygulayabilecek bir araca sahip değıldir.

KAYNAKLAR

Aksu, Muharrem ve Turhan, Faruk:	“Yeni Tehditler, Güvenliğin Genişleme Boyutları ve İnsani Güvenlik”, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi , Cilt 4, sayı 2, 2012, s. 69-80.
Altıok, Birce ve Tosun, Salih:	“How to co-exist? Urban refugees in Turkey: Prospects and Challenges”, Yasar University UNESCO Chair on International Migration Policy Brief , 1 (4), 2018.
Arslan, İbrahim; Bozgeyik, Yusuf ve Alancıoğlu, Erdal:	“Göçün Ekonomik ve Toplumsal Yansımaları: Gaziantep’teki Suriyeli Göçmenler Örneği”, İlahiyat Akademi Dergisi , Cilt 3, sayı 4, 2017, s. 129-148.
Parlak, Bekir ve Şahin, Ali Utku:	“Türkiye İltica ve Göç Mevzuatının Coğrafi Kısıtlama Uygulaması Yönünden Analizi”, TESAM Akademi Dergisi , Cilt: 2, Sayı: 2, 2015, s. 67.
Bulut, Yakup; Akın, Soner ve Karakaya, Sedat:	“Türkiye’nin mülteci politikaları: Suriyeli mültecilerin durumuna ilişkin bir inceleme”, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , sayı 39, 2018, s. 207-222.
Cılga, Melih:	“Syrian Refugees and NGOs in Turkey”, Graph Commons , 2018 https://graphcommons.com/graphs/a5f158c2-9d58-4745-9fe5-97bc9d86dac4 , (12 Mart 2019).
Çukur, Serdar:	“İnsan Güvenliği: Çevre, Gıda, Sağlık, Birey”, TUİÇ Akademi , Aralık 9, 2016, http://www.tuicakademi.org/insan-guvenligi-cevre-gida-saglik-birey/ , (14 Ocak 2019).
Dark, Gülşah:	“Syrians in Istanbul: A refugee clinic saving lives for free”, Daily Sabah , Mayıs 20, 2016, https://www.dailysabah.com/feature/2016/05/21/syrians-in-istanbul-a-refugee-clinic-saving-lives-for-free , (16 Şubat 2019).
Edwards, Adrian:	“UNHCR viewpoint: ‘Refugee’ or ‘migrant’ – Which is right?”, UNHCR , Temmuz 11, 2016, www.unhcr.org/news/latest/2016/7/55df0e556/unhcr-viewpoint-refugee-migrant-right.html , (3 Mart 2019)
Edwards, Alice ve Ferstman, Carla:	“Humanising non-citizens: The convergence of human rights and human security”, Cambridge: Cambridge University Press , (Ed.) A. Edwards, C. Ferstman, “Human Security and Non-Citizens: Law, Policy and International Affairs”, 2010, s. 3-46.
Erdem, Engin İ.:	İnsani Güvenlik Kavramı Bağlamında Çevre Güvenliği. Akademik Bakış , Cilt 10, Sayı 19, 2016.

Erdoğan, Murat M.:	Urban Refugees From “Detachment” To “Harmonization” Syrian Refugees and Process Management of Municipalities: The Case of Istanbul , İstanbul, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, 2017.
Oğuz Gök, Gonca:	“Suriyeli Sığınmacılar ve İnsan Güvenliği”, Ortadoğu Analiz , Cilt 7, Sayı 71, 2015, s. 14-16.
Hassan, Oz:	“Political security: from the 1990s to the Arab Spring”, Contemporary Politics, Routledge Taylor & Francis group , Cilt 21, Sayı 1, 2015, s. 86-99.
Kalaycı, İrfan:	“İktisadi Güvenlik/leştirme: MENA ve Türkiye”, T.C. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, Avrasya Etüdleri , Cilt 52, Sayı 2, 2017, s.79-109
Kanat, Selim; Kodaman, Timuçin ve İren, Adem:	“İnsani güvenlik ve terörizmle mücadele,” Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , Cilt 21, Sayı 2, 2016, s.567-588.
Karaca, Sema ve Dinçer, Bahadır O.:	“Genişleyen ve Derinleşen Kriz: Suriyeli Mülteciler”, Analist Dergisi , Sayı 34, 2013.
Karasu, Mithat A.:	“Şanlıurfa’da Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Kentle Uyum Sorunu”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , Cilt 21, Sayı 3, s. 995-1014.
Kaya, Ayhan ve Kıraç, Aysu:	“ <i>Vulnerability Assessment of Syrian Refugees in Istanbul</i> ”, Hayata Destek Derneği , 2016
Kaygısız, İrfan:	“Suriyeli Mültecilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri”, Friedrich Ebert Stiftung , 2017.
Kılıç, Taner:	“Türkiye’de Mültecilerin Hukuki Durumu, Uyum Meselesi”, Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme Uygulama Araştırma Merkezi , (Ed.) Karaca, Servet, Doğan Uğur, “Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştayı Sonuç Raporu”, 2014, s.8.
Kingsley, Patrick:	“From war to sweatshop for Syria's child refugees”, The Guardian , Mayıs 06, 2016. https://www.theguardian.com/world/2016/may/06/war-to-sweatshop-for-child-refugees , (25 Kasım 2018).
Krause, Keith:	“Towards a Practical Human Security Agenda“, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF) , Sayı 26, 2007.
Kurt, Selim:	Toplumsal Güvenliğin Yükselişi. <i>International Journal of Social Science</i> , Sayı 37, 2015, s. 459-476.

Mojonnier, Laura:	“Human Security and the Syrian Refugee Crisis”, The SAIS Europe Journal of Global Affairs , Aralık 18, 2013. http://www.saisjournal.org/posts/human-security-and-the-syrian-refugee-crisis , (15 Ocak 2019).
Mütevellioğlu, Nergis:	“Sosyal Devletin Meşruiyeti”, İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi , Cilt 8, Sayı 2, 2006, s. 1-21.
Narlı, Nilüfer:	“Public Policy and Syrians under temporary protection in Turkey”, Columbia Global Centers Istanbul Speaker Series , İstanbul, 11 Aralık 2018.
Ovalı, Şevket A.:	“Ütopya İle Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği Kavramsallaştırması”, Uluslararası İlişkiler , Cilt 3, Sayı 10, 2016, s. 3-52.
Ozerdem, Alpaslan ve Ozerdem, Fusun:	Human Security in Turkey: Challenges for the 21st Century , Taylor and Francis, 2013.
Özpınar Esra:	Türkiye’deki Suriyeliler: İşsizlik ve Sosyal Uyum , Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, 2016.
Paksoy, Hacı Mustafa; Koçarlan, Hüseyin; Kılınç, Erhan ve Tunç, Ahmet:	“Suriyelilerin Ekonomik Etkisi: Kilis İli Örneği”, Birey ve Toplum , Cilt 5, Sayı 9, 2015, s. 143-173
Şeker, Murat:	“Quality of Life Index: A case study of Istanbul”, Ekonometri ve İstatistik , Sayı 23, 2015, s. 1–15.
Sen, Amartya:	“Birth of a discourse”, In M. Martin & T. Owen (Eds.), Routledge handbook of Human Security . London & New York: Routledge, 2013.
Stevens, Barrie:	“ <i>The Emerging Security Economy: An Introduction</i> ”, The Security Economy, OECD , 2004, s. 7-16.
Tayar, Mustafa:	Gıda Güvenliği , T.C.Marmara Belediyeler Birliği Yayını, İstanbul, 2010.
Tunç, Ayşe Şebnem:	“Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme”, TESAM Akademi Dergisi , Cilt 2, Sayı 2, 2015, s. 29-63.
Vatandaş, Selim:	“Avrupa’ya Göçmen Akışı ve Türkiye’de Göç Politikaları”, İLKE -

	İlim Kültür Eğitim Derneği , Sayı:3, 2016.
Linda Weinreb; Cheryl Wehler; Jennifer Perloff; Richard Scott; David Hosmer; Linda Sagor ve Craig Gundersen:	“Hunger: its impact on children's health and mental health”, Pediatrics , Cilt 110, Sayı 4, 2002, s. 41.
Woods, Auveen ve Kayalı, Niham:	“Suriyeli topluluklarla etkileşim: İstanbul’daki yerel yönetimlerin rolü”, İstanbul Politikalar Merkezi , Sabancı Üniversitesi, 2017.
Yıldırım alp, Sinem; İslamoğlu, Emel ve İyem, Cemal	“Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma”, Bilgi , Cilt 19, Sayı 2, 2017, s. 107-126.

İNTERNET KAYNAKLARI

	“1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi”, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, www.unicankara.org.tr/doc_pdf/h_rigths_turkce.pdf , (19 Mart 2019).
	“1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi”, http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf , (15 Mart 2019).
	“1967 Seçmeli Protokol”, https://www.goc.gov.tr/files/files/M%C3%99CLTEK%C4%B0LER%C4%B0N%20HUKUK%20STAT%C3%99CS%C3%99CNE%20%C4%B0L%C4%B0C5%99EK%C4%B0N%201967%20PROTOKOL%C3%99C(1).pdf , (21 Mart 2019).
	“1994 Human Development Report”, UNDP, hdr.undp.org/en/content/human-development-report-1994 , (16 Ocak 2019).
	“2018 Environment Performance Index”, EPI, https://epi.envirocenter.yale.edu/epi-country-report/TUR , (12 Ocak 2019).
	“2019 Index of Economic Freedom”, Heritage, https://www.heritage.org/index/book/chapter-3 , (15 Mayıs 2019).
	Corruption Perceptions Index 2018, Transparency International, https://www.transparency.org/cpi2018 , (18 Ocak 2019).
	“Democracy Index 2018”, The Economist, https://www.eiu.com/

	topic/democracy-index , (5 Ocak 2019)
	Göç İstatistikleri, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik , (20 Mayıs 2019).
	“Göç Terimleri Sözlüğü”, Uluslararası Göç Hukuku No 18, Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2019, s.16. http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu.pdf , (14 Mayıs 2019).
	“Human Security in Theory and Practice”, United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs Human Security Unit, 2009, s. 44-45, http://hdr.undp.org/en/media/HS_Handbook_2009.pdf , (17 Kasım 2019).
	“Human Security Now”, Human Security Commission, 2013, reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/91BAEEDBA50C6907C1256D19006A9353-chs-security-may03.pdf , (13 Ocak 2019).
	Türkiye Belediyeler Birliği, http://www.tbb.gov.tr/belediyelerimiz/belediyeler/istanbul/ , (14 Mayıs 2019).
	Türkiye İstatistik Kurumu https://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=27690 , (28 Mart 2019).
	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, www.goc.gov.tr/files/files/goc_kanun.pdf , (14 Mart 2019).
	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, Madde 3. Resmi Gazete, http://www.goc.gov.tr/files/dokuman5.pdf , (27 Mart 2019).
	“World Press Freedom Index”, Reporters Without Borders, https://rsf.org/en/ranking , (10 Nisan 2019).